

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

ATASKAITA

DĖL UŽSIENIEČIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ IR LAISVIŲ UŽTIKRINIMO VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS TARNYBOS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS MEDININKŲ UŽSIENIEČIŲ REGISTRACIJOS CENTRE

2022 m. liepos 7 d. Nr. NKP-2022/1-1

Vilnius

I. NACIONALINĖ KANKINIMŲ PREVENCIJA IR BENDRA INFORMACIJA APIE ATLIKTUS PATIKRINIMUS

1. Pagal Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 2 straipsnio 1 dalį prie šios konvencijos prisijungusios valstybės yra įsipareigojusios imtis veiksmingų įstatymų leidybos, administracinių, teisminių arba kitų priemonių, kad būtų užkirstas kelias kankinimo veiksams bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje. Pagal šios konvencijos 16 straipsnio 1 dalį, valstybės įsipareigoja bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje užkirsti kelią ir kitoms žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo veikoms, kurios neprilygsta kankinimui, kai tokias veikas padaro valdžios pareigūnas ar kitas oficialias pareigas einantis asmuo arba kai jos padaromos jam kurstant arba sutinkant ar jo tyliu pritarimu.

Vykdydami nacionalinės kankinimo prevencijos laisvės apribojimo vietose funkcijas pagal Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 3 straipsnio 3 punktu, 19¹ straipsnio 1 ir 2 dalimis bei, siekdami užkirsti kelią kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui, nuolat lankosi laisvės apribojimo vietose, kur tikrina, kaip užtikrinamos laisvės apribojimo vietose esančių asmenų žmogaus teisės ir laisvės. Pagal Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 3 dalį, laisvės apribojimo vieta yra bet kuri Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausanti ar jos kontroliuojama vieta, kurioje asmenų laisvė yra arba gali būti apribota, vadovaujantis valdžios įstaigos sprendimu ar jai paraginus arba su jos pritarimu ar sutikimu, įskaitant užsieniečių laikino apgyvendinimo vietas.

Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 9 punktu, Seimo kontrolieriai turi teisę pavesti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos (toliau – Įstaiga) valstybės tarnautojams ir kitiems darbuotojams gauti visą informaciją apie elgesį su asmenimis, kurių laisvė apribota, apie jų laikymo sąlygas, taip pat apie tokių asmenų skaičių, apie laisvės apribojimo vietų skaičių ir jų buvimo vietą, nuolat tikrinti, kaip laisvės apribojimo vietose elgiamasi su asmenimis, kurių laisvė apribota, patekti į visas laisvės apribojimo vietas ir visas jose esančias

patalpas, susipažinti su jų įrengimu ir infrastruktūra, apklausti be liudininkų asmenis, kurių laisvė apribota, taip pat bet kokius kitus asmenis, kurie galėtų suteikti reikiamos informacijos. Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 6 punkte numatyta, kad, vykdydami nacionalinę kankinimo prevenciją, Seimo kontrolieriai turi teisę patikrinimus laisvės apribojimo vietose atlikti kartu su pasirinktais ekspertais.

Seimo kontrolierė Erika Leonaitė, Seimo kontrolieriaus vyresnioji patarėja Lina Baronaitienė, Žmogaus teisių biuro patarėja Fausta Viktorija Osičnaitė, kartu su pasirinkta eksperte Goda Jurevičiūte, 2022 m. gegužės 24 d., ir Seimo kontrolierė Erika Leonaitė, Žmogaus teisių biuro patarėja Goda Jurevičiūtė bei Žmogaus teisių biuro vyriausioji specialistė Ieva Armonaitė-Mockė 2022 m. birželio 20 d., vykdydamos nacionalinės kankinimo prevencijos funkcijas, atliko patikrinimus Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT) Medininkų užsieniečių registracijos centre (Medininkų k., Pasieniečių g. 11) (toliau – Medininkų URC).

Patikrinimų metu vertinti ir šioje ataskaitoje aptariami klausimai, susiję su užsieniečių¹ apgyvendinimo Medininkų URC pagrindu ir jiems taikomų laisvės apribojimų pagrįstumu (2 punktas), materialinių užsieniečių priėmimo sąlygų, apimančių užsieniečiams gyventi skirtos vietos infrastruktūrą ir buitinių bei materialinių aprūpinimą, užtikrinimu (3 punktas), užsieniečių skundų, prašymų ir kitų kreipimusių pateikimo Medininkų URC administracijai galimybe ir jų nagrinėjimo procedūromis (4 punktas).

Atliekant patikrinimus bendrauta su Medininkų URC dirbančiais pareigūnais ir Medininkų URC laikinai apgyvendintais užsieniečiais, apžiūrėtos užsieniečių gyvenamosios, asmens higienos ir kitos bendro naudojimo patalpos, užsieniečių apgyvendinimo vietos teritorija lauke. Taip pat analizuoti patikrinimų metu pateikti ir vėliau gauti dokumentai, kiti surinkti duomenys.

II. PATIKRINIMŲ METU NUSTATYTOS APLINKYBĖS IR KITA SU PATIKRINIMAIS SUSIJUSI INFORMACIJA

2. Dėl užsieniečių apgyvendinimo Medininkų URC pagrindo ir jiems taikomų laisvės apribojimų

2.1. Aktualūs tarptautiniai standartai

2.1.1. 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (toliau – Grąžinimo direktyva) numatyta, be kita ko, asmenų sulaikymo jų išsiuntimo tikslais galimybė, bet šioje direktyvoje sąvoka „sulaikymas“ neapibrėžta. Pagal Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 26 d. direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (toliau – Priėmimo sąlygų direktyva) 2 straipsnio h punktą, sulaikymu laikoma situacija, „kai valstybė narė izoliuotai laiko prašytoją tam tikroje vietoje, kur prašytojo judėjimo laisvė yra atimta“.

2.1.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) yra konstatavęs, kad „kalbant apie sąvoką „sulaikymas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 2013/33, [...] reikia pažymėti, kad, pirma, pagal šios direktyvos 2 straipsnio h punktą ši sąvoka apima bet kokią priemonę, kai valstybė

¹ Atsižvelgiant į tai, kad Medininkų URC asmenys, kuriems suteiktas prieglobsčio prašytojo statusas ir šio statuso neturintys užsieniečiai nėra diferencijuojami nei materialinių sąlygų, nei jiems taikomų ribojimų aspektu, šioje ataskaitoje vartojamas abi šias asmenų kategorijas apimantis terminas „užsieniečiai“.

narė izoliuotai laiko prašytoją tam tikroje vietoje, kur prašytojo judėjimo laisvė yra atimta. [...] tarptautinės apsaugos prašytojo sulaikymas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2013/33 2 straipsnio h punktą, yra prievartos priemonė, dėl kurios šis prašytojas netenka judėjimo laisvės ir kuria jis atskiriamas nuo likusių gyventojų, įpareigojant nuolat likti ribotoje ir uždaroje teritorijoje. [...] trečiosios šalies piliečio, neteisėtai esančio valstybės narės teritorijoje, „sulaikymas“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2008/115, yra tokio paties pobūdžio prievartos priemonė, kaip apibrėžta Direktyvos 2013/33 2 straipsnio h punkte ir aprašyta ESTT sprendimo 223 punkte.“²

ESTT 2022 m. birželio 30 d. sprendime, priimtame byloje C-72/22 PPU pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl Europos Sąjungos teisės aktų³ išaiškinimo, pasisakė, kad nors trečiosios šalies pilietis M. A., kuriam buvo taikoma alternatyvi sulaikymui priemonė, kaip tai suprantama pagal Lietuvos teisę, t. y. apgyvendinimas VSAT užsieniečių registracijos centre nustatant teisę judėti tik šiai apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje, faktiškai galėjo judėti atitinkamame VSAT užsieniečių registracijos centre, iš jo teritorijos jis negalėjo išeiti be leidimo ir palydos, šis asmuo laikytinas atskirtu nuo kitų gyventojų ir netekusiu judėjimo laisvės. Atsižvelgiant į tai, ESTT sprendė, kad M. A. turi būti laikomas asmeniu, kuriam taikomas sulaikymas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2013/33 2 straipsnio h punktą ir priėmė sprendimą, kad, be kita ko, Priėmimo sąlygų direktyvos 8 straipsnio 2 ir 3 dalys turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos valstybės narės teisės normos, pagal kurias tais atvejais, kai yra įvesta karo padėtis ar nepaprastoji padėtis arba paskelbta ekstremalioji situacija dėl masinio užsieniečių antplūdžio, prieglobsčio prašytojas gali būti sulaikytas vien todėl, kad jis šios valstybės narės teritorijoje yra neteisėtai (sprendimo 39–42 p.).

2.1.3. Pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 5 straipsnio 1 dalį kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą, niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šioje dalyje įvardytais atvejais ir įstatymo nustatyta tvarka.

2.1.4. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT), aiškindamas skirtumus tarp *judėjimo laisvės apribojimo* ir *laisvės atėmimo*, kai užsieniečiai izoliuojami tranzito zonose ir priėmimo centruose migrantams identifikuoti ir registruoti, išskyrė keturis šiuo požiūriu aktualius veiksnius: 1) individuali prašytojų situacija ir jų pasirinkimai (ar atvyko į tranzito zoną savo noru, siekdami prieglobsčio, ar dėl kitų priežasčių); 2) atitinkamos šalies taikomas režimas ir jo tikslas (ar sulaikymo tikslas – neįleisti asmens į šalį, kol nagrinėjamas jo prieglobsčio prašymas, ar asmuo sulaikytas kitu tikslu); 3) laikymo trukmė, ypač atsižvelgiant į tikslą ir pareiškėjams prieinamas procedūrinės garantijas (ar sulaikymo trukmė nėra pernelyg ilga, ar asmuo laukdamas sprendimo gali pasinaudoti procedūrinėmis teisėmis, apsaugančiomis nuo pernelyg ilgos sulaikymo trukmės); 4) pareiškėjams nustatytų ar patirtų apribojimų pobūdis ir laipsnis (sulaikymo patalpos dydis, priežiūros (kontrolės) pobūdis ir kt.).⁴ EŽTT laikosi pozicijos, kad prieglobsčio prašytojų apgyvendinimas centruose, kuriuose administracinės institucijos sprendimu yra taikomi asmens judėjimo ir kiti

² Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. gegužės 14 d. sprendimas sujungtose bylose C-924/19 PPU ir C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 216, 223, 225 p.

³ Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (OL L 337, 2011, p. 9) 4 straipsnio 1 dalies, 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL L 180, 2013, p. 60) 7 straipsnio 1 dalies ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (OL L 180, 2013, p. 96), 8 straipsnio 2 ir 3 dalių išaiškinimo.

⁴ EŽTT 2021 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *R.R. ir kiti prieš Vengriją*, peticijos Nr. 36037/17.

ribojimais, gali prilygti laisvės atėmimui, nepaisant nacionalinėje teisėje įtvirtintos tokių centrų klasifikacijos.⁵

EŽTT taip pat yra pažymėjęs, kad, vertinant sulaikymo sąlygas, reikia atsižvelgti į bendrą šių sąlygų poveikį, taip pat į laiko, praleisto tokiomis sąlygomis, trukmę.⁶

2.1.5. Jungtinių Tautų komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą, apsvarstęs Lietuvos ketvirtąją periodinę ataskaitą, 2021 m. gruodį paskelbė baigiamąsias išvadas Lietuvai, kuriose atkreipė dėmesį į rimtus ir precedento neturinčius iššūkius, su kuriais susiduria Lietuva dėl besitęsiančios migracijos krizės. Komitetas išreiškė susirūpinimą dėl apribojimų, taikomų užsieniečių judėjimo laisvei, ypač dėl pratęsto užsieniečių *de facto* sulaikymo valstybės sienos perėjimo punktuose, tranzito zonose ir kitose tam pritaikytose vietose neužtikrinant šiems asmenims procedūrinių garantijų, įskaitant teisinės pagalbos teikimą ir galimybes užginčyti jų *de facto* sulaikymą. Taip pat šis komitetas atkreipė dėmesį į prastas materialines užsieniečių priėmimo sąlygas, pvz., perpildymą, netinkamą maisto kokybę, privatumo, asmens higienos patalpų trūkumą. Atsižvelgdamas į tai, komitetas paragino Lietuvą, be kita ko, imtis priemonių siekiant užtikrinti, kad užsieniečiai nebūtų sulaikomi neteisėtai ar savavališkai ir kad sulaikymas būtų taikomas tik tada, kai jis yra patvirtintas teismo sprendimu kaip kraštutinė priemonė ir, kai tai neišvengiamai būtina ir proporcinga, kuo trumpesniai laikotarpiui ir tinkamomis sąlygomis, taip pat, kad būtų susilaikyta nuo šeimų su vaikais ir pažeidžiamų prieglobsčio prašytojų sulaikymo ir užtikrintos tinkamos materialinės užsieniečių priėmimo sąlygos jų apgyvendinimo vietose, įskaitant tinkamą apgyvendinimą, tinkamą ir pakankamą maistą, kitas ne maisto prekes, psichosocialines ir asmens sveikatos priežiūros paslaugas, atsižvelgiant ir į konkrečius pažeidžiamų asmenų poreikius⁷.

2.1.6. Europos Komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurių, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą (toliau – CPT) Informaciniame biuletenyje *Sulaikymas dėl imigracijos (Immigration detention)* (CPT/Inf(2017) 3) nurodyta, kad toks sulaikymas savo esme neturi būti baudžiamojo pobūdžio. Sulaikytiems migrantams turėtų būti sudarytas jų teisinę padėtį atitinkantis režimas ir užtikrinamos materialinės gyvenimo sąlygos. CPT pažymėjo, kad sulaikyti migrantai turėtų būti apgyvendinti specialiuose centruose, kur būtų užtikrinamos tinkamos materialinės sąlygos ir režimas pagal jų teisinę padėtį. Tais atvejais, kai, kaip išskirtinė priemonė, prieglobsčio prašytojams taikomas jų laisvės suvaržymas, kol bus išnagrinėti jų prieglobsčio prašymai, jiems turi būti suteiktos jų statusą atitinkančios garantijos, ir jie turėtų būti laikomi atskirai nuo tarptautinės apsaugos prašymo nepateikusių užsieniečių. CPT taip pat yra atkreipęs dėmesį į tai, kad sulaikytų nereguliarių migrantų judėjimo laisvė turėtų būti apribota kuo mažiau, jie iš esmės turėtų turėti galimybę laisvai mankštintis lauke visą dieną (t. y. gerokai daugiau nei vieną valandą per dieną), o sporto aikštelės turėtų būti tinkamai įrengtos (suoliukai, pastogės ir kt.). Kuo ilgiau asmenys yra laikomi, tuo labiau išvystyta turėtų būti jiems siūloma prasminga veikla, galinti apimti, *inter alia*, kalbų pamokas, IT / kompiuterinio raštingumo pamokas, sodininkystę, meną ir amatus, kulinarijos įgūdžių lavinimą.

⁵ EŽTT 2009 m. rugsėjo 22 d. sprendimas byloje *Abdolkhani ir Karimnia prieš Turkiją*, peticijos Nr. 30471/08.

⁶ Pvz., EŽTT 2020 m. sausio 30 d. sprendimas byloje *Sukachov prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 14057/17.

⁷ Jungtinių Tautų komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 2021 m. gruodžio 21 d. baigiamosios išvados dėl ketvirtosios periodinės Lietuvos ataskaitos, 11 ir 12 p., prieinama per: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT/C/LTU/CO/4&Lang=En.

2.2. Aktualios Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos

2.2.1. Vadovaujantis UTPI 112 straipsniu, užsieniečio judėjimo laisvė Lietuvos Respublikoje gali būti apribota, jeigu tai būtina valstybės saugumui, viešajai tvarkai užtikrinti, žmonių sveikatai ar dorovei apsaugoti, nusikalstamumui sustabdyti arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

Kai yra įvesta karo padėtis, nepaprastoji padėtis, taip pat paskelbta ekstremalioji situacija dėl masinio užsieniečių antplūdžio, dėl, be kita ko, užsieniečių atvykimo į Lietuvos Respubliką ir laikino jų apgyvendinimo taikomos Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – UTPI) X² skyriaus nuostatos.

UTPI 140⁸ straipsnio 1 dalyje numatyta, kad užsieniečių buvimas tranzito zonose nelaikomas atvykimu į Lietuvos Respublikos teritoriją. Užsieniečių, pateikusių prašymą suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose ar UTPI 140¹² straipsnio 2 dalyje nurodytu atveju, iki priimamas sprendimas įleisti prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką, o užsieniečių, kurie neteisėtai kirto Lietuvos Respublikos valstybės sieną ir kurie nėra prieglobsčio prašytojai, 6 mėnesius nuo tokio užsieniečio užregistravimo Lietuvos migracijos informacinėje sistemoje dienos, buvimas šio straipsnio 3 dalyje nurodytose laikino apgyvendinimo vietose nelaikomas atvykimu į Lietuvos Respublikos teritoriją.

UTPI 140⁸ straipsnio 3 dalyje įvardytais atvejais prieglobsčio prašytojus, taip pat užsieniečius, kurie neteisėtai kirto Lietuvos Respublikos valstybės sieną ir kurie nėra prieglobsčio prašytojai, ir užsieniečius, dėl kurių priimtas sprendimas nesuteikti prieglobsčio iki bus įvykdytas galutinis sprendimas dėl užsieniečio gražinimo ar išsiuntimo arba išduotas užsieniečio registracijos pažymėjimas, VSAT laikinai apgyvendina šioje dalyje nurodytose apgyvendinimo vietose, nesuteikiant jiems teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje.

UTPI 140⁸ straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad jeigu Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas), priimdamas sprendimą įleisti prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką, nustato, kad būtina patikrinti užsieniečio tapatybę ir (arba) pilietybę arba yra UTPI 113 straipsnio 5 dalies 2, 3, 4 ar 9 punktuose nurodytų aplinkybių, kurioms esant yra pagrindas manyti, kad užsienietis gali pasislėpti, o priimdamas sprendimą įleisti prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką, – kad yra UTPI 113 straipsnio 5 dalies 1, 6–11 punktuose nurodytų aplinkybių, kurioms esant yra pagrindas manyti, kad užsienietis gali pasislėpti. Migracijos departamentas kartu priima sprendimą prieglobsčio prašytoją apgyvendinti laikino apgyvendinimo vietose, nesuteikiant jam teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje. Jeigu yra UTPI 113 straipsnio 4 dalies 3, 4 ar 5 punkte nurodytas sulaikymo pagrindas, VSAT kreipiasi į teismą dėl prieglobsčio prašytojo sulaikymo ar alternatyvios sulaikymui priemonės taikymo.

Vadovaujantis 140⁸ straipsnio 7 dalimi, jei per įvestos karo padėties, nepaprastosios padėties, taip pat paskelbtos ekstremaliosios situacijos dėl masinio užsieniečių antplūdžio laikotarpį ir 28 dienas po jo pabaigos, tačiau ne ilgiau kaip per 6 mėnesius nuo užsieniečio, kuris neteisėtai kirto Lietuvos Respublikos valstybės sieną ir kuris nėra prieglobsčio prašytojas, užregistravimo Lietuvos migracijos informacinėje sistemoje dienos, neįvykdomas galutinis sprendimas dėl užsieniečio gražinimo ar išsiuntimo, VSAT, nustčiusi, kad yra UTPI 113 straipsnio 5 dalyje nurodytos aplinkybės, kurioms esant yra pagrindas manyti, kad užsienietis gali pasislėpti, priima sprendimą apgyvendinti jį laikino apgyvendinimo vietose, nesuteikiant jam teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje, tačiau šis teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje ribojimas negali būti taikomas ilgiau kaip 6 mėnesius nuo šio sprendimo priėmimo dienos.

Jeigu yra nustatomi UTPI 113 straipsnio 1 dalyje nurodyti sulaikymo pagrindai, kreipiamasi į teismą dėl užsieniečio sulaikymo ar alternatyvios sulaikymui priemonės taikymo. Vadovaudamasis

UTPI 115 straipsnio 1 dalyje nurodytais kriterijais bei atsižvelgdamas į tai, kad užsieniečio tapatybė nustatyta, jis nekelia grėsmės valstybės saugumui ir viešajai tvarkai, teikia pagalbą teismui, VSAT ir Migracijos departamentui nustatant jo teisinę padėtį Lietuvos Respublikoje bei kitas aplinkybes, teismas gali užsieniečiui skirti alternatyvią sulaikymui priemonę, įskaitant užsieniečių apgyvendinimą VSAT ar kitoje tam pritaikytoje vietoje, nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje.

Taigi, yra įtvirtinti keli užsieniečių apgyvendinimo tam skirtose vietose nesuteikiant teisės laisvai judėti būdai:

1) užsieniečių laikinas apgyvendinimas tam skirtose vietose iki kol bus priimtas teismo, Migracijos departamento ar VSAT sprendimas dėl jų apgyvendinimo, jiems nesuteikiant teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje;

2) užsieniečių laikinas apgyvendinimas tam skirtose vietose VSAT arba Migracijos departamento sprendimu, jiems nesuteikiant teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje;

3) teismo skiriama alternatyvi sulaikymui priemonė su judėjimo laisvės apribojimu, jiems suteikiant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje;

4) teismo skiriamas sulaikymas, apribojant užsieniečių judėjimo laisvę UTPI nustatytais pagrindais ir terminais.

2.2.2. Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sąlygų ir tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. 1V-340 „Dėl Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašas), nustatyta neteisėtai kirtusių Lietuvos Respublikos sieną užsieniečių, sulaikytų neteisėtai atvykusių į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai esančių Lietuvos Respublikoje užsieniečių, taip pat užsieniečių, pateikusių prašymus suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje, be kita ko, laikino apgyvendinimo VSAT užsieniečių registracijos centre, materialinio ir buitinio aprūpinimo, užimtumo organizavimo tvarka, įvardytos apgyvendintų užsieniečių teisės ir pareigos.

Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo 3 punkte numatyta, kad VSAT užsieniečių registracijos centre apgyvendinami penkių kategorijų užsieniečiai:

1) teismo sprendimu: sulaikyti užsieniečiai, neteisėtai atvykę į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai esantys Lietuvos Respublikoje, kurie nėra pateikę prašymo suteikti prieglobstį; sulaikyti prieglobsčio prašytojai; prieglobsčio prašytojai, kuriems skirta alternatyvi sulaikymui priemonė – apgyvendinti centre netaikant judėjimo laisvės apribojimų ar apgyvendinti centre nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje; užsieniečiai, dėl kurių prašymų suteikti prieglobstį priimtas galutinis sprendimas ir kurie yra gražinami į užsienio valstybę, ir kuriems skirta alternatyvi sulaikymui priemonė – apgyvendinti centre netaikant judėjimo laisvės apribojimų ar apgyvendinti centre nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje;

2) Migracijos departamento sprendimu: prieglobsčio prašytojai, dėl kurių priimtas sprendimas įleisti juos į Lietuvos Respubliką ir kurie nėra sulaikyti arba kuriems nėra skirta alternatyvi sulaikymui priemonė; prieglobsčio prašytojai, kuriems nesuteikiama teisė laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje;

3) VSAT sprendimu – neteisėtai Lietuvos Respublikos valstybės sieną kirtę užsieniečiai, kurie nėra prieglobsčio prašytojai ir kuriems nesuteikiama teisė laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje;

4) kiti užsieniečiai, iki kol bus priimtas teismo, Migracijos departamento ar VSAT sprendimas dėl jų apgyvendinimo centre: užsieniečiai, atvykę patys į centrą ir pateikę centrui prašymus suteikti prieglobstį; prieglobsčio prašytojai, dėl kurių nepriimtas sprendimas įleisti juos į Lietuvos Respubliką, (neįleisti prieglobsčio prašytojai); užsieniečiai ir prieglobsčio prašytojai, dėl kurių yra priimtas VSAT pareigūnų sprendimas sulaikyti ne ilgiau kaip 48 valandoms;

5) neteisėtai Lietuvos Respublikos valstybės sieną kirtę užsieniečiai, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, iki bus įvykdytas sprendimas dėl užsieniečio grąžinimo ar išsiuntimo arba bus priimtas kitas sprendimas dėl užsieniečio teisinės padėties.

Pagal Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo 17 punktą, kuriame numatyti užsieniečių apgyvendinimo VSAT užsieniečių registracijos centre kriterijai, neįleisti prieglobsčio prašytojai ir neteisėtai valstybės sieną kirtę užsieniečiai turi būti apgyvendinami, nesudarant jiems galimybės išvykti iš VSAT užsieniečių registracijos centro; vyrai turi būti apgyvendinami atskirai nuo moterų; vienos šeimos nariai turi būti apgyvendinami kartu atskiroje gyvenamojoje patalpoje arba greta esančiose, viena nuo kitos neizoliuotose gyvenamosiose patalpose, sudarant tinkamas privatumo sąlygas, išskyrus atvejus, kai kuris nors iš šeimos narių prieštarauja tokiam apgyvendinimui ir tam yra objektyvios priežastys; užsieniečiai, kurie yra kilę iš tos pačios valstybės, priklauso tai pačiai tautinei, religinei ar kitai bendruomenei, esant galimybei, apgyvendinami šalia; apgyvendinant užsieniečius taip pat turi būti atsižvelgiama į jų pažeidžiamumą ir (ar) amžių.

Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo 21 punkte numatyta, kad sulaikyti užsieniečiai apgyvendinami užrakinamuose gyvenamuosiuose aukštuose ar gyvenamuosiuose sektoriuose. Iš užrakinamųjų aukštų ar gyvenamųjų sektorių sulaikyti užsieniečiai išleidžiami į pasimatymus, paskambinti telefonu, į valgyklą, į socialinės reabilitacijos užsiėmimus, į susitikimus su advokatu (teisiniu atstovu), iškvietus VSAT užsieniečių registracijos centro administracijos atstovui, nuvykti pas sveikatos priežiūros specialistus (skubiais atvejais arba sveikatos priežiūros specialisto paskirtu priėmimo laiku), laisvalaikio metu – pasivaikščioti arba užsiimti kitokia veikla, atsiimti į VSAT užsieniečių registracijos centrą pristatytų registruotų laiškų bei siuntinių.

Užsieniečių, kuriems nesuteikta teisė laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje, laikino išvykimo iš centro tvarka numatyta Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo X skyriuje. Vadovaujantis šio skyriaus nuostatomis, jeigu VSAT užsieniečių registracijos centre neteikiamos medicinos, socialinės, švietimo, maitinimo ir (ar) kitos paslaugos, psichologinė pagalba, užsieniečiams, kuriems nesuteikta teisė laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje, šio centro viršininko ar jo įgalioto asmens leidimu gali būti leista laikinai išvykti iš centro minėtoms paslaugoms gauti ar maisto produktams įsigyti, kai yra valdoma pasišalinimo iš VSAT užsieniečių registracijos centro rizika. Tokiu atveju užsienietis teikia VSAT užsieniečių registracijos centro viršininkui ar jo įgaliotam asmeniui laisvos formos argumentuotą prašymą leisti laikinai išvykti iš VSAT užsieniečių registracijos centro. Apie užsieniečio, kuriam nesuteikta teisė laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje, išvykimą iš VSAT užsieniečių registracijos centro ir grįžimą į jį, šio centro budėtojas pažymi registracijos žurnale.

Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo 47 punkte numatyta, kad apgyvendintų VSAT užsieniečių registracijos centre užsieniečių užimtumas organizuojamas ir vykdomas pagal šio centro viršininko patvirtintą mėnesinį socialinių ir psichologo paslaugų organizavimo planą.

2.2.3. Užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo, vidaus tvarkos ir procedūrinių veiksmų atlikimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro-valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo 2021 m. rugpjūčio 14 d. sprendimu Nr. 10V-31 „Dėl Užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo, vidaus tvarkos ir procedūrinių veiksmų atlikimo taisyklių“ (toliau – Užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo taisyklės) yra taikomos apgyvendinimo vietose, kuriose apgyvendinami užsieniečiai, kurie, vadovaujantis UTPI nuostatomis, nėra laikomi atvykusiais į Lietuvos Respublikos teritoriją ir kurie apgyvendinami be judėjimo teisės Lietuvoje. Užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo taisyklių 26.1 papunktyje numatyta, kad šiems užsieniečiams apgyvendinimo vietose draudžiama palikti apgyvendinimo vietą be apsaugą vykdančio pareigūno leidimo. Pagal Užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo taisyklių 3.1 papunktyje pateiktą sąvokos „Apgyvendinimo vieta“ apibrėžtį, tai yra teritorija, kurioje yra įrengtos ar pritaikytos apgyvendinimui patalpos (pastatai, patalpos, moduliniai nameliai, palapinės).

2.2.4. Pagal Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų VSAT vado 2018 m. kovo 28 d. įsakymu Nr. 4-143 „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“ (toliau – URC vidaus tvarkos taisyklės), 2 punktą, šios taisyklėse nurodyti reikalavimai, draudimai, apribojimai yra privalomi visiems VSAT Užsieniečių registracijos centre apgyvendintiems užsieniečiams, o šių taisyklių nesilaikymas laikomas vidaus tvarkos taisyklių pažeidimu. Vidaus tvarkos taisyklių 28 punkte numatyta, kad VSAT Užsieniečių registracijos centre apgyvendinti užsieniečiai už teisės pažeidimus atsako Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Užsieniečiai, nuolatos (du ar daugiau kartų) pažeidžiantys taisyklėse nurodytus reikalavimus, draudimus, apribojimus arba nevykdantys numatytų pareigų, vertinami kaip užsieniečiai, kurie nebendradarbiauja su centro administracija ir darbuotojais. VSAT Užsieniečių registracijos centre apgyvendintiems užsieniečiams gali būti taikomos URC vidaus tvarkos taisyklėse išvardytos drausminio poveikio priemonės, o 28.3 papunktyje numatyta, kad teismo sprendimu sulaikytiems užsieniečiams už nustatytus URC vidaus tvarkos taisyklių pažeidimus be kitų poveikio priemonių, papildomai gali būti taikomos šios poveikio priemonės: pasimatymų ribojimas; maisto produktų ir kitų reikmenų įsigijimo ribojimas.

2.2.5. Vadovaujantis Užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo taisyklių 21 punktu, apsaugą vykdančios pareigūnai ir (ar) apsaugos paslaugos teikėjo apsaugos darbuotojai: vykdo apgyvendinimo vietų apsaugą, reaguoja į ypatingus įvykius (incidentus) ir užtikrina vidaus tvarkos palaikymą (atkūrimą) šių vietų teritorijose; sutikrina pagal sąrašą apgyvendinimo vietoje esančius užsieniečius. Jei sutikrinant nustatoma, kad sąrašo duomenys neatitinka faktinių duomenų, apsaugos vyresnysis pareigūnas ar apsaugos paslaugos teikėjo atsakingas asmuo nedelsdamas informuoja Policijos departamento Pajėgų valdymo valdybos pareigūną, VSAT pasienio rinktinės, kurios veikimo teritorijoje yra apgyvendinimo vieta, budėtoją ir atitinkamai šių taisyklių 18 punkte nurodytus asmenis; užtikrindami vidaus tvarką ar atkurdami rimtį apgyvendinimo vietose, turi teisę pavartoti fizinę prievartą ir panaudoti specialiąsias priemones teisės aktuose nustatyta tvarka; yra atskaitingi administruojančiam asmeniui ir atlikdami apsaugos funkcijas privalo vykdyti jo nurodymus.

2.3. Aktuali Lietuvos Respublikos teismų praktika

LVAT praktikoje formuojama pozicija, kad jei byloje nėra duomenų apie užsieniečių keliamą grėsmę valstybės saugumui ar viešajai tvarkai, jie apgyvendinimo vietoje charakterizuojami teigiamai, nėra nustatyta, kad jie yra pažeidę teisės aktais nustatytas apgyvendinimo taisykles, ribojimai judėti jiems taikomi pakankamai ilgą laiką, taip pat tai, kad pagal bylos duomenis užsieniečių tapatybė yra nustatyta, konstatuojama, kad užsieniečiui taikomas apgyvendinimo režimas su judėjimo apribojimais yra nepagrįstas (žr., pvz., LVAT 2022 m. gegužės 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2494-881/2022, 2022 m. gegužės 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2546-624/2022, 2022 m. gegužės 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2491-654/2022).

Tokios aplinkybės, kaip užsieniečio atvykimas į Lietuvos Respubliką neteisėtai, asmenų grupėje, užsieniečio apklausos metu pateikta neišsami, abstrakti informacija, nepateikti asmens tapatybę patvirtinantys dokumentai, negali būti vertinamos kaip išskirtinės aplinkybės, kurios pagrįstų išvadą, jog pareiškėjo atžvilgiu nustatyti judėjimo laisvės ribojimai yra būtini siekiamam tikslui pasiekti (žr., pvz., LVAT 2022 m. gegužės 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2647-815/2022, LVAT 2022 m. gegužės 12 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2546-624/2022). Asmenų neteisėtas atvykimas į Lietuvos Respubliką pats savaime neturėtų reikšti jų netinkamo bendradarbiavimo su Lietuvos Respublikos pareigūnais fakto (žr., pvz., LVAT 2022 m. gegužės 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2594-552/2022). Užsieniečio nebendradarbiavimas paprastai sietinas ne su jo atvykimo į Lietuvos Respubliką aplinkybėmis, o su piktavališkumu, užsieniečio piktybiškumu valstybės institucijų atžvilgiu (žr., pvz., LVAT 2022 m. gegužės 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2647-815/2022, 2022 m. kovo 31 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A-1886-629/2022, 2022 m. balandžio 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2317-442/2022, 2022 m. gegužės 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2304-502/2022).

Taigi, remiantis LVAT praktika, priimant sprendimą dėl judėjimo laisvės apribojimo taikymo užsieniečiui, turi būti atsižvelgiama į konkrečias jo padėtį švelninančias aplinkybes, tikslingumą apriboti šio asmens laisvę ir tokios priemonės proporcingumą, judėjimo laisvės suvaržymo trukmę, be to turi būti atkreipiamas dėmesys į pažeidžiamų asmenų interesus.

Pastebėtina, kad LVAT praktikoje sąvoka „sulaikymas“ yra aiškinama plačiai. Vertindama argumentus dėl alternatyvios sulaikymui priemonės apgyvendinant užsieniečių tam skirtoje vietoje be judėjimo laisvės apribojimų taikymo užsieniečiams, LVAT teisėjų kolegija ne kartą rėmėsi Seimo kontrolierių įstaigos 2022 m. sausio 24 d. ataskaita Nr. NKP-2021/1-4 „Dėl užsieniečių žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kybartų užsieniečių registracijos centre“, kurioje, be kita ko, konstatuota, kad VSAT Kybartų užsieniečių registracijos centre apgyvendintiems užsieniečiams taikomų faktinių apribojimų pobūdis ir laipsnis (materialinės priėmimo sąlygos, priežiūros / kontrolės pobūdis, judėjimo laisvės suvaržymai, apgyvendinimo trukmė) prilygsta sulaikymo požymiams. LVAT teisėjų kolegija vertino, kad alternatyvios sulaikymui priemonės taikymas nustatant užsieniečių judėjimo laisvės ribojimus iš esmės būtų tapatus judėjimo laisvės ribojimui asmenį sulaikant ir ne kartą pažymėjo, kad judėjimo laisvės ribojimas nepagrįstai suvaržytų vieną pagrindinių asmens teisių – judėjimo laisvę, garantuojamą EŽTK 5 straipsnyje (Pvz. LVAT 2022 m. kovo 31 d. nutartyse, priimtose administracinėje byloje Nr. A-1807-442/2022, administracinėje byloje Nr. A-1803-968/2022, administracinėje byloje Nr. A-1804-502/2022 ir administracinėje byloje Nr. A-1805-756/2022).

Vyraujančioje LVAT praktikoje analogiško pobūdžio bylose laikomasi ESTT 2020 m. gruodžio 17 d. sprendime byloje Nr. C-808/18 *Europos Komisija prieš Vengriją* išsakytos pozicijos,

kad asmens galimybės judėti teritorijoje, kurioje judėjimo laisvė yra labai ribota, prilygsta *de facto* sulaikymui (pvz. LVAT 2022 m. birželio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2893-881/2022, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl užsieniečio apgyvendinimo Vilniaus Pabėgėlių priėmimo centre, nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje, LVAT 2022 m. gegužės 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2414-881/2022, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl užsieniečio apgyvendinimo VSAT Užsieniečių registracijos centro Pabradėje konteinerinių namelių sektoriuje, LVAT 2022 m. gegužės 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2595-602/2022, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl užsieniečių apgyvendinimo Pabėgėlių priėmimo centre Rukloje).

2.4. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės

2.4.1. Medininkų URC buvo įsteigtas 2021 m. rugsėjo 16 d., tačiau, prieš įkuriant šią užsieniečių apgyvendinimo vietą, jo teritorijoje veikė laikina stovykla, kurioje buvo apgyvendintos šeimos su vaikais. Pirmieji asmenys į stovyklą buvo atvežti 2021 m. rugpjūčio 26 d.

2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu, iš viso Medininkų URC buvo apgyvendinti 534 asmenys. Remiantis Medininkų URC administracijos 2022 m. gegužės 30 d. pateiktais duomenimis, Medininkų URC buvo laikomas 531 pilnametis užsienietis, iš kurių 293 prieglobsčio prašytojai apgyvendinti Migracijos departamento sprendimais, 166 neteisėtai Lietuvos Respublikos sieną kirtę užsieniečiai, apgyvendinti VSAT sprendimais, 68 užsieniečiai, kuriems teismo sprendimais skirtos alternatyvios sulaikymui priemonės, iš kurių 7 prieglobsčio prašytojams skirta alternatyvi sulaikymui priemonė – apgyvendinti VSAT Užsieniečių registracijos centre netaikant judėjimo laisvės apribojimų⁸, o likusiems – alternatyvi sulaikymui priemonė apgyvendinti VSAT Užsieniečių registracijos centre nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje.

Medininkų URC taip pat buvo laikomi 4 prieglobsčio prašytojai, dėl kurių Migracijos departamento sprendimai dar nebuvo priimti ir kurie, vadovaujantis UTPĮ 140⁸ straipsnio 1 ir 3 dalimis, apgyvendinti bendrabučio tipo gyvenamosiose patalpose.

Teismo sprendimu sulaikytų užsieniečių, nepateikusių prašymo suteikti prieglobstį ir sulaikytų prieglobsčio prašytojų Medininkų URC, nebuvo.

2.4.2. Patikrinimų metu užsieniečiai buvo apgyvendinti Medininkų pasieniečių mokyklos viename iš bendrabučių ir gyvenamaisiais konteineriais (moduliniais nameliais) apstatytuose A, B, C ir D sektoriuose. E sektoriuje apgyvendintų asmenų nebuvo.

2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu užsieniečiai Medininkų URC buvo apgyvendinti penkiuose sektoriuose:

1) A sektoriaus gyvenamuosiuose konteineriuose apgyvendintos šeimos be nepilnamečių vaikų, iš viso 119 užsieniečių (57 vyrai ir 62 moterys), iš kurių VSAT sprendimais apgyvendinti 39 asmenys, Migracijos departamento sprendimais – 61 asmuo, teismų sprendimais – 19 asmenų;

2) B sektoriaus gyvenamuosiuose konteineriuose apgyvendinti 152 vyrai, iš kurių VSAT sprendimais apgyvendinti 44 vyrai, Migracijos departamento sprendimais – 95 vyrai, teismų sprendimais – 13 vyrų;

⁸ 2022 m. birželio 3 d. duomenimis, Medininkų URC buvo 17 prieglobsčio prašytojų, kuriems teismo sprendimais pritaikyta alternatyvi sulaikymui priemonė – apgyvendinti juos VSAT Užsieniečių registracijos centre netaikant judėjimo laisvės apribojimų.

3) C sektoriaus gyvenamuosiuose konteineriuose apgyvendintos 87 moterys, iš kurių VSAT sprendimais apgyvendinta 40 moterų, Migracijos departamento sprendimais – 39 moterys, teismų sprendimais – 8 moterys;

4) D sektoriaus gyvenamuosiuose konteineriuose apgyvendintos 132 moterys, iš kurių VSAT sprendimais apgyvendinta 30 moterų, Migracijos departamento sprendimais – 81 moteris, teismų sprendimais – 21 moteris;

5) bendrabučio tipo gyvenamajame pastate apgyvendintas 41 pažeidžiamas ir galimai pažeidžiamas užsienietis (10 vyrų ir 31 moteris), iš kurių VSAT sprendimais apgyvendinta 13 asmenų, Migracijos departamento sprendimais – 17 asmenų, teismų sprendimais – 7 asmenys, be sprendimo – 4 asmenys.

2.4.3. Medininkų URC pareigūnų teigimu, asmenis po sektorius stengiamasi paskirstyti, atsižvelgiant į jų lytį, tautinius, etninius ir religinius skirtumus, kad būtų galima išvengti įtampų ir konfliktų. 2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu A sektoriuje daugiausiai gyveno irakiečiai, tarp jų arabai ir kurdai. B sektoriuje apgyvendinti vyrai iš įvairių kilmės valstybių, C sektoriuje apgyvendintos daugiausiai irakietės, o D sektoriuje dauguma moterų – iš įvairių Afrikos valstybių. Medininkų URC kartu gyveno musulmonai, jazidai, krikščionys, kitus tikėjimus išpažįstantys bei netikintys asmenys. Pasak Medininkų URC pareigūnų ir Priėmimo sąlygų organizavimo skyriaus vedėjo, bendrabutyje apgyvendinami ne tik pažeidžiami asmenys⁹, bet ir galimai pažeidžiami asmenys, turintys tam tikrų sveikatos sutrikimų požymių arba jei pareigūnams kyla bent menkiausių abejonių, kad asmuo yra galimai pažeidžiamas.

Asmenys sektoriuose suskirstyti neatsižvelgiant į tai, koku pagrindu (VSAT, Migracijos departamento ar teismo sprendimu, ar be sprendimo) juos nuspręsta apgyvendinti Medininkų URC, todėl prieglobsčio prašytojai ir šio statuso neturintys užsieniečiai nėra diferencijuojami nei materialinių sąlygų, nei jiems taikomų ribojimų aspektu.

2.4.4. Vertinant pateiktus statistinius duomenis, iš viso Medininkų URC Migracijos departamento ir VSAT sprendimais bei nesant priimto sprendimo buvo apgyvendinti 463 užsieniečiai. Taigi daugumai Medininkų URC esančių užsieniečių oficialiai turėtų būti taikomas režimas, kuris UTPI įvardijamas kaip „apgyvendinimas laikino apgyvendinimo vietose, nesuteikiant teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje“. Šis režimas taikomas tiek prieglobsčio prašytojams, kol sprendžiamas klausimas dėl jų įleidimo į šalį ir nagrinėjami jų prieglobsčio prašymai, tiek ir neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantiems užsieniečiams, kurie nėra prieglobsčio prašytojai.

Medininkų URC pareigūnas patvirtino, kad visiems Medininkų URC apgyvendintiems užsieniečiams, nepriklausomai nuo jų apgyvendinimo šiame centre pagrindo ir nediferencijuojant pagal individualias aplinkybes, yra taikomas tas pats, alternatyviai sulaikymui priemonei prilygstantis režimas – apgyvendinimas su teise judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje, išskyrus asmenis, kurių atžvilgiu priimti teismo sprendimai skirti jiems alternatyvią sulaikymui priemonę – apgyvendinimą tam pritaikytoje vietoje netaikant judėjimo laisvės apribojimų.

2.4.5. Kiekvieno iš sektorių teritorijos viduje užsieniečiai gali judėti laisvai, savo gyvenamuosiuose konteineriuose ir bendrabučio gyvenamuosiuose kambariuose jie nėra rakinami. Tačiau visi sektoriai yra atskirti juos juosiančiomis tvoromis, o vartai į sektorius nuolatos rakinami.

⁹ Remiantis Medininkų URC 2022 m. gegužės 25 d. pateiktais duomenimis, šeši asmenys įvardyti kaip pažeidžiami. Vyriausiam Medininkų URC apgyvendintam užsieniečiui buvo 71 metai. 2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu Medininkų URC pareigūnai minėjo, kad Medininkų URC yra apgyvendinta viena besilaukianti užsienietė.

Visuose sektoriuose kalbinti užsieniečiai nurodė, kad jų judėjimo laisvė yra itin apribota, jiems draudžiama laisvai judėti tarp sektorių.

Užsieniečiai laisvai gali judėti tik savo sektoriaus ribose – iš savo gyvenamųjų konteinerių per lauko teritoriją jie gali patekti į kituose gyvenamuosiuose konteineriuose įrengtas bendrojo naudojimo patalpas (asmens higienos patalpas, virtuvėlę, maisto dalinimo ir užsiėmimams skirtus konteinerius, taip pat Medininkų URC pareigūnų taip vadinamus socialinius konteinerius, skirtus susitikti su gydytoju ar psichologu, kai kuriuose sektoriuose – į maldai skirtas patalpas). Užsieniečiai, lydimi pareigūnų, pagal poreikį gali nuotoliniu būdu dalyvauti teismo posėdžiuose, vykdomuose už gyvenamųjų sektorių esančioje teritorijoje pastatytuose konteineriuose, atskirame konteineryje, esančiame už gyvenamųjų sektorių, susitikti su juos aplankyti atvykstančiais asmenimis, atsiimti jiems skirtas siuntas, nueiti iki atvažiuojančios parduotuvės, taip pat gali nueiti į užsiėmimus, vykdomus administraciniame sektoriuje įrengtose užimtumo patalpose, pas gydytoją.

Pagal Priėmimo sąlygų direktyvos ir Gražinimo direktyvos nuostatas, sulaikymas yra prievartos priemonė, dėl kurios prieglobsčio prašytojas arba neteisėtai šalyje esantis užsienietis netenka judėjimo laisvės ir kuria jis atskiriamas nuo likusių gyventojų, įpareigojant nuolat likti ribotoje ir uždaroje teritorijoje. Be to, vadovaujantis Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo 21 punktu, užsieniečių apgyvendinimo atskiriant juos nuo likusių užsieniečių užrakinamuose sektoriuose tvarka taikytina būtent sulaikytiems užsieniečiams.

Atsižvelgiant į tai, kad Medininkų URC laikomiems užsieniečiams nėra galimybės laisvai judėti tarp sektorių ir / arba išeiti už Medininkų URC ribų (išskyrus asmenis, kuriems teismo sprendimu nėra nustatyti judėjimo apribojimai), jie šioje vietoje yra apgyvendinti *de facto* nesuteikiant jiems teisės laisvai judėti ne tik Lietuvos Respublikos teritorijoje, bet ir apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje, be to, sektoriuose jie yra nuolatos rakinami tokiu būdu juos atskiriant nuo kituose Medininkų URC sektoriuose apgyvendintų užsieniečių, atsižvelgiant į asmenų šeiminių padėčių, pažeidžiamumą, lytį, tautinius, etninius ir religinius skirtumus, o toks laikymo režimas, vadovaujantis šios ataskaitos rengimo metu aktualia ESTT praktika, LVAT jurisprudencija ir Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo 21 punktu, prilygintinas sulaikymo sąlygoms.

2.4.6. Pagal Medininkų URC viršininko patvirtintą Priėmimo sąlygų organizavimo skyriaus 2022 m. gegužės mėn. socialinių ir psichologinių paslaugų organizavimo plano (toliau – Planas) 4 punktą 2022 m. gegužę Medininkų URC numatyta vykdyti, be kita ko, anglų kalbos ir lietuvių kalbos pamokas, mezgimo, rankdarbių, choro, dailės, jogos, kalnetikos būrelius, šokių terapiją, stalo žaidimus su prancūzakalbiais, įvairias kasdien organizuojamas sporto veiklas – krepšinį, futbolą, tinklinį, bokso, stalo tenisą, numatyta galimybė sportuoti angare (palapinėje) įrengtoje sporto salėje.

Medininkų URC administracijos pateiktais duomenimis, siekiant užtikrinti užsieniečių užimtumą ne sektoriaus, kuriame jie yra apgyvendinti, viduje, įvairios veiklos jiems organizuojamos visomis savaitės dienomis. Kiekvieną savaitės dieną sporto aikštelėje ir palapinėje (angare) įrengtoje sporto salėje vykdomos fizinio aktyvumo veiklos (futbolas, krepšinis, tinklinis), kurios organizuojamos 7 sporto grupėms (1 grupė nuo 8:50 – 10:00, 2 grupė nuo 10:00 – 11:30, 3 grupė 13:00 – 14:30, 4 grupė: 14:40 – 16: 10, 5 grupė 16:20 – 17:50 ir papildomos – vakarinės pagal sektoriaus/bendrabučio užsieniečių išreikštą poreikį nuo 18:15 – 19: 45 ir 20:00 – 21:30) iš skirtingų sektorių ir bendrabučio. Vieną sporto grupę sudaro 15 asmenų, tad per vieną dieną fizinio aktyvumo veikloje lauke gali dalyvauti 105 užsieniečiai. Ne sektoriaus viduje esančiose patalpose 3 dienas per savaitę 6 klasėms (1 klasę sudaro 20 asmenų) vykdomos lietuvių kalbos pamokos, kurias vesti atvyksta 3 lietuvių kalbos mokytojos. Viena mokytoja veiklą vykdo 2 klasėms, o viena pamoka trunka

1,5 val., per savaitę lietuvių kalbos pamokų veikloje dalyvauja 120 užsieniečių. Taip pat vykdomos ir kitos veiklos: menų agentūra „ArtScape“ vieną kartą per savaitę 20 užsieniečių grupei vykdo šokių terapiją; kiekvieną penktadienį tarptautinės katalikiškos organizacijos „Lietuvos Caritas“ atstovai vykdo pamaldas 25 katalikams užsieniečiams, o kiekvieną šeštadienį – lietuvių kalbos pamokas, rankdarbių bei stalo žaidimų užimtumo veiklą prancūziškai kalbantiems 25 užsieniečiams; kiekvieną trečiadienį Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos atstovė vykdo jogos užsiėmimus 2 moterų grupėms, kurias sudaro po 15 užsieniečių; kiekvieną dieną atskirose patalpose vykdomi 1 val. trukmės kalanetikos užsiėmimai 20 užsieniečių iš D sektoriaus; kartą per mėnesį Lietuvos Policijos kapelionas ir 20 padėjėjų organizuoja religinę šventę 40 užsieniečių sudarančiai katalikų grupei; vieną kartą per 3 mėnesius Krišnos sąmonės bendruomenės atstovai organizuoja religinę šventę 20 užsieniečių, atvykusių iš Šri Lankos ir Indijos; Islamo kultūros ir švietimo centro atstovas A ir B sektoriuose vieną kartą per mėnesį vykdo pamaldas musulmonų grupei, kurią sudaro 30 asmenų.

Tačiau užsieniečiai nurodė, kad dėl riboto patalpų ir vietų jose skaičiaus, užsiėmimuose dalyvaujančių grupių rotacijos, užimtumą vedančių asmenų trūkumo, galimybės kiekvienam užsieniečiui kiekvieną dieną dalyvauti įvairiose užimtumo veiklose neįgyvenamuosiuose sektoriuose (t. y. su galimybe judėti tarp sektorių) nėra sudarytos. Patikrinimų metu nustatyta, kad kiekviename iš sektorių yra pakabinti sporto veiklų tvarkaraščiai, kuriuose nurodytas užsieniečių suskirstymas į grupes. Sporto veiklos vykdomos Medininkų URC įrengtoje sporto aikštelėje, kuri aptverta tvora ir yra nuolat rakinama, užsieniečiams taip pat leidžiama naudotis netoliese pastatyta angare (palapinėje) esančiais treniruokliais. Kalbintų užsieniečių teigimu, užsieniečiai sporto užsiėmimuose gali dalyvauti pagal sudarytus grupių sąrašus kelis kartus per savaitę. Nors Plano 4.1 papunktyje nurodyta vienos sporto veiklos trukmė – 2 val., pagal sektoriuose iškabintuose tvarkaraščiuose nurodytą informaciją, vieno sporto užsiėmimo trukmė – 1 val. 30 min., tai patvirtino ir užsieniečiai. Vis dėlto, užsieniečių teigimu, galimybė šiuose užsiėmimuose dalyvauti kelis kartus per savaitę 2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu buvo atsiradusi vos prieš mėnesį, anksčiau dalyvauti sporto užsiėmimuose jie galėję ir dar rečiau. Dalis užsieniečių apgailestavo, kad sporto užsiėmimuose jie negali dalyvauti dažniau, nes sektoriuose esanti teritorija lauke yra nepakankama tam, kad jie galėtų kasdien užsiimti aktyvia sporto veikla sektorių viduje, o krepšinio aikštelė yra nuolat užimta ir negali į ją patekti kada panorėję. Islamo kultūros ir švietimo centro atstovo teigimu, jis į Medininkų URC atvyksta rečiau nei kartą per mėnesį, be to, vieno apsilankymo metu pamaldose dalyvauti galimybė sudaryta tik vieno sektoriaus musulmonams, t. y. mažesnei, nei 30 asmenų grupei.

Užsieniečiams sudaryta galimybė administraciniame sektoriuje įrengtoje užimtumo patalpoje mokytis lietuvių kalbos, tačiau patikrinimų metu nustatyta, kad galimybė užsieniečiams dalyvauti lietuvių kalbos pamokose sudaryta rečiau, nei numatyta Plane. Patikrinimų metu lietuvių kalbos pamokos Medininkų URC nevyko, pareigūnų teigimu, 2022 m. birželio 20 d. patikrinimo metu lietuvių kalbos mokytoja sirgo, tačiau jos niekas nepavadavo. Kaip nurodė kalbinti užsieniečiai, pamokose vienas asmuo gali dalyvauti ne dažniau nei vieną kartą per mėnesį, o kai kuriems užsieniečiams, pageidaujantiems mokytis lietuvių kalbos, ši galimybė apskritai nesudaryta. Medininkų URC pareigūnai pripažino, kad visų lietuvių kalbos mokytis pageidaujančių užsieniečių mokymosi poreikio užtikrinti nėra galimybių dėl mokytojų, kurie sutinka dirbti Medininkų URC, trūkumo.

Taigi, vienas užsienietis galimybės kasdien laisvai išeiti iš savo gyvenamųjų sektorių, t. y. nelydimas pareigūnų, neturi. Dalyvavimo kituose sektoriuose vykdomose užimtumo veiklose laikas vienam užsieniečiui sudaro vos keletą valandų per savaitę.

Užsieniečių teigimu, sektoriuose esančio konteineriais neapstatyto ploto neužtenka tam, kad jame galėtų vykti prasmingas užsieniečių laisvalaikis, be to, sektoriuose esančiuose kiemeliuose nėra tam pritaikytos infrastruktūros (plačiau žr. šios ataskaitos 3.3.9 papunktyje).

2.4.7. Dalis užsieniečių teigė nežinantys, dėl kokių priežasčių jiems kartais būna nesuteikiamas leidimas aplankyti draugus ar artimuosius, apgyvendintus kitame sektoriuje, drauge paminėti kultūrinės šventės, gimtadienius. Užsieniečių teigimu, jų prašymai susitikti ne per tvorą, o lankantis sektoriuose vienam pas ne visuomet yra tenkinami, be to, pareigūnai draudžia asmenims bendrauti net ir per juos skiriančią tvorą, o tokio draudimo pagrindas ir motyvai užsieniečiams nėra žinomas. Pavyzdžiui, vienas užsieniečių nurodė, kad nebuvo leista atvykusiems draugams perduoti gimtadienio proga atvežtų gėlių ir torto, tačiau tokio sprendimo priežasčių jis teigė nežinantis, nes apie jo pagrindą užsieniečio niekas neinformavo. Kitas pavyzdys susijęs su viena vyresnio amžiaus užsieniečiu, kuri, jos teigimu, dėl prastos sveikatos ir turimų specialiųjų poreikių iš gyvenamojo konteinerio D sektoriuje buvo perkelta gyventi į bendrabutį, ir jos dukra, kuri buvo palikta gyventi gyvenamajame konteineryje. Šios moterys skundėsi, kad pasimatyti gyvai joms neleidžiama. Medininkų URC pareigūnų teigimu, minėta vyresnio amžiaus užsieniečių į bendrabučio patalpas buvo perkelta dėl užsikrėtimo COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), šiai užsieniečiai pasveikus jai leista likti bendrabutyje. Minėtų užsieniečių teigimu, sąlygos joms susitikti ir prasmingai bendrauti nebuvo sudarytos net keletą mėnesių, nes judėti tarp sektorių draudžiama visiems užsieniečiams. Šios moterys galimybę pasimatyti turėjo per sektorius skiriančias tvoras, taip pat tuomet, kai dukra sportuodavo sporto aikštelėje, tačiau, pasak kalbintų užsieniečių, ir tokie jų pasimatymai pareigūnų buvo draudžiami. Po to, kai užsieniečių raštu kreipėsi į Seimo kontrolierę dėl galimybės joms pasimatyti nesuteikimo, 2022 m. birželio pabaigoje vyresnio amžiaus moteris buvo perkelta atgal į D sektorių.

2.4.8. Medininkų URC administracijos teigimu, siekiant suskaičiuoti užsieniečius, jų patikrinimai vykdomi kiekvieną dieną, nuo 7 val., t. y. tuomet, kai visi užsieniečiai yra gyvenamuosiuose konteineriuose ir bendrabučio kambariuose. Pareigūnai nurodė, kad patikrinimai vykdomi kaip įmanoma diskretiškiau, pagarbiai, kad nebūtų sutrikdytas užsieniečių poilsis. Vis dėlto, visuose sektoriuose kalbinti užsieniečiai pasakojo, kad kasdienius patikrinimus pareigūnai pradeda vykdyti 6 val. ryte, o kai kurių užsieniečių teigimu, ne visuomet šie patikrinimai vykdomi pagarbiai, pareigūnai garsiai tranko durimis, žadina užsieniečius.

Daugelis užsieniečių teigė, kad jaučiasi nuolat stebimi pareigūnų, jų priežiūra ir kontrolė yra vykdoma visą parą ir dėl to jie patiria nuolatinę įtampą, emocinį nuovargį ir baimę. Pavyzdžiui, pasak užsieniečių, per susitikimus su jais aplankyti atvykstančiais asmenimis, reikalaujama, kad konteinerio langas būtų visada atidarytas. Be to, 2022 m. gegužės 24 dieną vykdyto patikrinimo metu pastebėta, jog pareigūnai, prieš įeidami į gyvenamąsias patalpas, ne visuomet pasibeldžia, o pasibeldę, ne visuomet sulaukia užsieniečių leidimo užteiti. Kalbintų užsieniečių, ypač moterų, teigimu, tokia praktika nėra maloni, nes kartais į kambarį pareigūnai, neretai ir priešingos lyties, užėina jiems persirenginėjant.

2.4.9. Medininkų URC administracijos teigimu, 339 užsieniečiai šiame centre yra laikomi nuo 2021 m. rugsėjo–spalio. Taigi, patikrinimų metu buvo užsieniečių, kurie itin griežto judėjimo laisvės ribojimo sąlygomis Medininkų URC praleido net 10 mėnesių.

2.5. Apibendrinant šios ataskaitos 2.4 papunktyje nurodytas aplinkybes (apgyvendinimas rakinamuose sektoriuose ir ribotos galimybės judėti tarp sektorių, itin griežti judėjimo laisvės ribojimai, priežiūros / kontrolės pobūdis, labai ribotas laisvas plotas gyvenamuosiuose sektoriuose, kasdienio aktyvaus ir prasmingo užimtumo neužtikrinimas, ilga, t. y. ilgiau, nei 10 mėnesius

trunkanti, apgyvendinimo trukmė) konstatuotina, jog Medininkų URC apgyvendintiems užsieniečiams taikomų faktinių apribojimų pobūdis ir laipsnis prilygsta asmenų sulaikymo požymiams.

3. Materialinių užsieniečių priėmimo sąlygų užtikrinimas

3.1. Aktualūs tarptautiniai standartai

3.1.1. Priėmimo sąlygų direktyvos 10, 17 ir 18 straipsniuose nustatyta valstybių narių pareiga užtikrinti, kad tarptautinės apsaugos prašytojai (t. y. tarptautinės apsaugos pasiprašę trečiųjų šalių piliečiai arba asmenys be pilietybės, dėl kurių dar nepriimtas galutinis sprendimas) būtų apgyvendinami tinkamomis materialinėmis sąlygomis, kuriomis jiems būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis ir apsaugoma jų fizinė bei psichikos sveikata.

Pagal Priėmimo sąlygų direktyvos 10 straipsnio 1 dalį, jei įmanoma, sulaikyti prašytojai turi būti laikomi atskirai nuo kitų trečiųjų šalių piliečių, kurie nepateikė tarptautinės apsaugos prašymo. Tais atvejais, kai prašytojai negali būti laikomi atskirai nuo kitų trečiųjų šalių piliečių, valstybė narė turi užtikrinti, kad būtų taikomos Priėmimo sąlygų direktyvoje numatytos sulaikymo sąlygos.

Kadangi, kaip minėta, Medininkų URC laikomi tiek prieglobsčio prašytojai, tiek ir šio statuso ne(be)turintys užsieniečiai, turi būti užtikrinti Priėmimo sąlygų direktyvoje įtvirtinti minimalūs standartai dėl materialinių apgyvendinimo (sulaikymo) sąlygų.

Priėmimo sąlygų direktyvos 17 straipsnio („Bendrosios materialinių priėmimo sąlygų ir sveikatos priežiūros taisyklės“) 1 dalyje nustatyta, kad valstybės narės turi užtikrinti tarptautinės apsaugos prašytojams galimybę naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis, o šio straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodyta, jog materialinėmis priėmimo sąlygomis prašytojams turi būti garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis, kuriuo suteikiamos jų pragyvenimo garantijos ir apsaugoma jų fizinė bei psichikos sveikata.

3.1.2. CPT yra pažymėjęs, kad jei pagal nacionalinius teisės aktus dėl užsieniečių teisinės padėties yra būtina ilgam laikotarpiui apriboti asmenų laisvę, šie asmenys turėtų būti apgyvendinami tam tikslui specialiai įrengtuose centruose, kuriuose užtikrinamos jų teisinei padėčiai adekvačios materialinės sąlygos ir kuriose įdarbintas atitinkamai kvalifikuotas personalas. Tokie centrai turi būti tinkamai įrengti, švarūs, geros būklės ir juose esantis gyvenamasis plotas turi būti proporcingas juose apgyvendinamam asmenų skaičiui (CPT/Inf (97) 10, 29 punktas).

3.1.3. Vertindamas, ar laisvės atėmimo sąlygos prilygsta nežmoniškam ir orumą žeminančiam elgesiui, EŽTT nuosekliai laikosi pozicijos, jog valstybė privalo užtikrinti, kad asmuo būtų sulaikytas tokiomis sąlygomis, kurios būtų suderinamos su pagarba jo žmogiškam orumui, kad laisvės atėmimo priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam kančios ar sunkumų, viršijančių neišvengiamą sulaikymui būdingą kančios lygį ir, kad atsižvelgiant į praktinius įkalinimo reikalavimus, jo sveikata ir gerovė būtų tinkamai užtikrinamos.¹⁰

Ypatingą dėmesį EŽTT skiria asmeniui tenkančiam gyvenamosios erdvės plotui. Tais atvejais, kai sulaikytam asmeniui tenka mažiau nei trys kvadratiniai metrai asmeninės erdvės, šios erdvės stoka laikoma tokia sunkia, kad kyla stipri prezumpcija dėl EŽTK 3 straipsnio, draudžiančio nežmonišką ir orimą žeminantį elgesį, pažeidimo.¹¹

¹⁰ Pvz., EŽTT 2005 m. balandžio 7 d. sprendimas byloje *Karalevičius prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 53254/99, EŽTT 2016 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Muršić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 7334/13.

¹¹ Pvz., EŽTT 2020 m. sausio 30 d. sprendimas byloje *Sukachov prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 14057/17.

3.2. Aktualios Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos

3.2.1. Lietuvos migracijos politikos gairių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“, 12.3.2 papunktyje numatyta, kad prieglobsčio (tarptautinės apsaugos) srityje, naudojantis Europos Sąjungos fondų teikiamomis finansinėmis galimybėmis, Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir kitų finansavimo šaltinių lėšomis, būtina siekti, kad prieglobsčio prašytojų priėmimo ir apgyvendinimo sąlygos atitiktų teisės aktų reikalavimus. Taip pat tikslinga didinti prieglobsčio prašytojų priėmimo ir apgyvendinimo mechanizmo lankstumą ir gebėjimą prisitaikyti prie nepastovių prieglobsčio prašytojų srautų. Ypač turėtų būti rūpinamasi asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, apgyvendinimo sąlygomis.

3.2.2. Pagal Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo 46 punktą, apgyvendintų centre užsieniečių materialinis buitinis aprūpinimas bei komunalinių paslaugų teikimas jiems vykdomas vadovaujantis Lietuvos higienos norma HN 61:2020 „Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centre visuomenės sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. V-836 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 61:2020 „Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos užsieniečių registracijos centre visuomenės sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ (toliau – Higienos norma HN 61:2020).

Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos aprašo 48 punkte įtvirtinta, kad kai yra paskelbta karo padėtis, nepaprastoji padėtis, taip pat ekstremalioji situacija ar ekstremalusis įvykis dėl masinio užsieniečių antplūdžio, nurodytos paslaugos laikinai gali būti organizuojamos kita tvarka, jeigu šių paslaugų įprasta tvarka negalima teikti dėl objektyvių priežasčių.

3.2.3. Užsieniečių registracijos centruose, taigi pagal analogiją ir Medininkų URC, apgyvendintų užsieniečių materialinis buitinis aprūpinimas bei komunalinių paslaugų teikimas jiems turi būti vykdomas vadovaujantis Higienos norma HN 61:2020, kurioje nustatyti, be kita ko, patalpų įrengimo ir teritorijos priežiūros reikalavimai.

Pagal Higienos normos HN 61:2020 17 punktą, VSAT užsieniečių registracijos centre turi būti įrengtos šios patalpos: administracinės patalpos, asmenų priėmimo patalpos, gyvenamosios patalpos, laisvalaikio / poilsio patalpos, maisto gamybos patalpa su valgykla, kur užsieniečiams centralizuotai gaminamas maistas ir sudaromos galimybės valgyti centralizuotai pagamintą maistą, arba virtuvė, kurioje užsieniečiai patys gali pasigaminti maistą ir pavalgyti, asmens sveikatos priežiūros įstaigos patalpos, dezinfekcijos patalpos, karantino patalpos, skirtos naujai į VSAT užsieniečių registracijos centrą atvykusiems ar pristatytiems užsieniečiams laikinai apgyvendinti, skalbyklos arba skalbinių laikymo patalpos (vietos), valymo inventoriaus ir priemonių laikymo patalpos (vietos), asmens higienos patalpos.

Pagal Higienos normos HN 61:2020 24.1 papunktį minimalus plotas gyvenamojoje patalpoje turi būti ne mažesnis kaip 4 m² vienam asmeniui.

Vadovaujantis Higienos normos HN 61:2020 25 punktu, asmens higienos patalpos (tualetai, dušai, vonios, prausyklos) turi būti įrengtos taip, kad, be kita ko, tualetai būtų atskiri vyrams ir moterims, tualetų patalpose būtų įrengtos atskiros uždaros kabinos, tualetų patalpoje būtų praustuvė, 20-iai vyrų būtų ne mažiau kaip vienas unitazas, vienas pisuaras bei viena kabina su unitazu ir lanksčiu dušu, o 10-iai moterų būtų ne mažiau kaip vienas unitazas ir viena higienos kabina su bidė,

būtų įrengta ne mažiau kaip 1 vonia (dušas) 15-ai gyventojų, prausyklose 10-iai gyventojų būtų ne mažiau kaip 1 praustuvė.

Pagal Higienos normos HN 61:2020 26 punktą, karštas ir šaltas vanduo turi būti nuolat tiekiamas asmens higienos patalpose, virtuvėje, valgyklos patalpose, skalbimo patalpose.

Higienos normos HN 61:2020 28 punkte numatyta, kad virtuvėje turi būti viryklė, plautuvė, šaldytuvas, spintelė, stalas, kėdės, o joje esantys įrenginiai, inventoriai turi būti techniškai tvarkingi.

3.3. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės

3.3.1. Medininkų URC įsteigtas šalia Medininkų pasieniečių mokyklos esančioje teritorijoje, kuri apvarta metaline perimetro tvora. Vadovaujantis VSAT ir UAB „Arijus“ 2021 m. liepos 25 d. sudarytos modulinį kilnojamų statinių miestelio nuomos viešojo pirkimo-pardavimo sutarties Nr. (21)-16-366 2 priedu, tvoros segmento aukštis yra ne mažesnis nei 1,9 m. Medininkų URC sudaro šeši konteineriais apstatyti sektoriai: vienas sektorius yra skirtas administracinėms reikmėms, keturi sektoriai (A, B, C, D) skirti užsieniečių apgyvendinimui ir E sektorius, kuriame anksčiau taip pat buvo apgyvendinti užsieniečiai, tačiau patikrinimų metu (2022 m. gegužės 24 d. ir birželio 20 d.) jis buvo tuščias. Pasak Medininkų URC pareigūnų, šis sektorius yra skirtas karantinui. Visus sektorius vieną nuo kito skiria virš dviejų metrų aukščio metalinė tvora (tarp sektorių – tvoros segmentai statomi vertikaliai, o administracinį sektorių nuo sektoriaus D skiria vienas ant kito sustatyti tvoros segmentai). Visų sektorių vartai visada yra užrakinti.

Pav. 1. B sektoriaus vartų užraktas

Pav. 2. D sektoriaus vartai

Pav. 3. Tvoros segmentas A sektoriuje

Pav. 4. Tvoros segmentas B sektoriuje

Pav. 5. Tvoros segmentas skiriantis administracinį sektorių nuo D sektoriaus

Visi gyvenamieji sektoriai išplanuoti panašiai. Vos įėjus pro vartus yra didesnė neapstatyta erdvė (2022 m. birželio 20 d. vykdyto patikrinimo metu gautais lazerinio atstumų matuoklio duomenimis, šios erdvės plotas A sektoriuje siekė 208,62 m², B sektoriuje – 115,8 m², C sektoriuje – apie 86,58 m² ir D sektoriuje 93,55 m²), jos pakraščio vienoje pusėje pastatytas dvigubas sujungtas konteineris, kurio viena dalis skirta vykdyti užimtumo veiklas, kita – dalinti maistą (išskyrus A sektoriuje, kurio kairėje buvo viengubas užimtumo konteineris be maisto dalinimo patalpos), o priešais, šios erdvės kitame pakraštyje – virtuvėle vadinamas konteineris. Toliau – B, C, D sektoriuose 5, o A sektoriuje 6 eilėmis sustatyti gyvenamieji konteineriai: tarp kai kurių eilių paliktas 1,5 metro tarpas, o tarp kitų – 2,5 metrų pločio praėjimas. Kai kur prie pat gyvenamųjų konteinerių buvo pastatyti šiukšlių konteineriai, todėl dalies gyvenamųjų konteinerių langai atsivėrė tiesiai į juos. Už paskutiniosios eilės pastatyti asmens higienai skirti konteineriai. Sektoriuose (A, B, C, D) taip pat yra taip vadinami socialiniai konteineriai, kurie skirti susitikimams su gydytojais, psichologais organizuoti, sektoriuje A maisto dalinimui skirtas konteineris buvo įrengtas gyvenamųjų konteinerių eilėje. Kai kuriuose sektoriuose taip pat yra maldai skirtas konteineris.

Nedidelė dalis užsieniečių buvo apgyvendinti viename iš Medininkų pasieniečių mokyklos bendrabučių, kurio teritorija taip pat aptverta metaline tvora. Bendrabutis – tai dviejų aukštų pastatas, kuriame kambariai yra suskirstyti į blokus po 2 kambarius ir asmens higienos patalpą.

Pav. 6. Medininkų URC planas.

3.3.2. Vieno gyvenamojo konteinerio plotas (visuose sektoriuose gyvenamieji konteineriai yra vienodi) yra 13 m². Medininkų URC pareigūnai teigė, kad gyvenamuosiuose konteineriuose gyvena iki 4 asmenų. Gyvenamajame konteineryje apgyvendinus 4 asmenis, vienam asmeniui tenka 3,25 m² ploto, nors vadovaujantis Higienos norma HN 61:2020, minimalus plotas vienam asmeniui turi būti ne mažesnis nei 4 m².

2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu aplankytuose konteineriuose buvo apgyvendinta po 2–3 asmenis, tokiu atveju vienam žmogui tenkantis plotas atitinkamai yra 6,5–4,3 m². Medininkų URC pareigūnų 2022 m. gegužės 30 d. pateiktais duomenimis, A sektoriuje buvo 57, B sektoriuje – 48 gyvenamieji konteineriai. Pastebėtina tai, kad B sektoriuje buvo apgyvendinti 152 vyrai ir kai kuriuose konteineriuose gyveno po keturis asmenis, o 2022 m. birželio 20 d. vykdyto patikrinimo duomenimis, viename gyvenamajame konteineryje gyveno penki asmenys. 2022 m. birželio 27 d. Medininkų URC pareigūnai informavo, kad B sektoriuje buvo 15 žmonių, pateikusių

prašymus konteineryje gyventi daugiau nei po 3 asmenis. Vis dėlto, pastebėtina, kad esant poreikiui visiems B sektoriuje asmenims gyventi po 3, konteinerių skaičius sektoriuje patikrinimų metu nebuvo pakankamas, o vienišų vyrų perkėlimas į kitą sektorių, dėl gyventojų paskirstymo pagal lytį ar šeiminių statusą, nebūtų galimas. C sektoriuje, kuriame buvo apgyvendintos 87 moterys, buvo 47 gyvenamieji konteineriai, D sektoriuje – 50 gyvenamųjų konteinerių, juose apgyvendintos 132 moterys.

Pav. 7. Gyvenamasis konteineris A sektoriuje

Pav. 8. Gyvenamasis konteineris A sektoriuje

Pav. 9. Gyvenamasis konteineris B sektoriuje

3.3.3. Kiekviename sektoriuje asmens higienos patalpos įrengtos 4 konteineriuose. B, C ir D sektoriuose dviejuose iš asmens higienai skirtų konteinerių yra po 6-7 praustuves ir 7 dušo kabinas, o kituose dviejuose – po 7 tualetų kabinas ir 7 praustuves. Visuose sektoriuose buvo dušų kabinų su nulūžusiomis dušo galvutėmis, kai kur nebuvo ir žarnelių, keliose tualetų kabinose buvo sulūžę durų užraktai, tad jais asmenys nesinaudojo. Taigi tinkamai veikiančių dušų, kuriais asmenys gali naudotis, skaičius yra mažesnis.

A sektoriuje dušai (su praustuvėmis) vyrams ir moterims yra įrengti atskiruose konteineriuose. Vyrams yra skirtos 7 dušų kabinos, iš kurių per 2022 m. birželio 20 d. vykdytą patikrinimą du dušai neveikė. Moterims 9 praustuvės ir 9 dušo kabinos buvo įrengtos dviejuose konteineriuose: viename konteineryje buvo 7 dušų kabinos, iš kurių veikė 6 dušai, tačiau buvo tik viena dušo užuolaida, todėl, pasak kalbintų užsieniečių, siekiant privatumo, vienu metu buvo naudojamas tik vienas dušas. Kitame konteineryje buvo 2 dušai ir 2 tualetų kabinos. Taip pat A sektoriuje buvo dar vienas asmens higienos konteineris su praustuvėmis ir 7 tualetų kabinomis. Per 2022 birželio 20 d. vykdytą patikrinimą, vienas unitazas neveikė. Pasak Medininkų URC pareigūnų, A sektoriuje iš viso yra 9 tualetų kabinos: 3 skirtos vyrams ir 6 moterims. Iš 6 moterims skirtų tualetų, 2 unitazai yra atskirame konteineryje ir 4 iš 7 – bendro su vyrais naudojimo higienos konteineryje. Patikrinimų metu kalbintos užsienietės teigė, kad A sektoriuje yra tik 2 moterims skirti unitazai, nes jos nesinaudoja unitazais, kurie įrengti ir vyrų, ir moterų asmens higienos reikmėms skirtame konteineryje.

B sektoriuje iš 14 dušų, 2 neveikė (vienas iš jų buvo užstatytas skalbimo mašina), dar trijuose trūko dušo galvutėlių ar žarnelių, trūko dušo užuolaidų. Konteineryje su tualetais prie praustuvių nebuvo skysto muilo, taip pat nebuvo ir skysto muilo dozatorių.

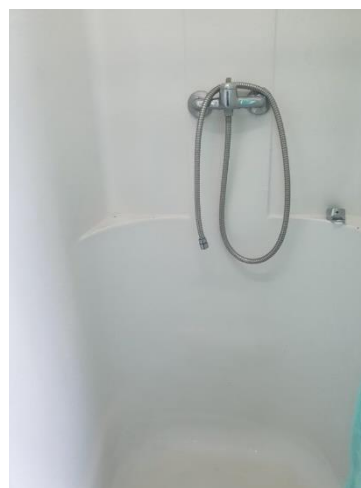
C sektoriuje 2022 m. birželio 20 d. vykdyto patikrinimo metu iš 14 dušų – 1 neveikė (jis buvo užstatytas skalbimo mašina), trūko dušo užuolaidų. Viename iš konteinerių su tualetais ir praustuvėmis 1 tualetas ir 1 praustuvė neveikė, o iš vienos veikiančios praustuvės, atsukus vandenį, pro sifono jungtis vanduo bėgo ant grindų.

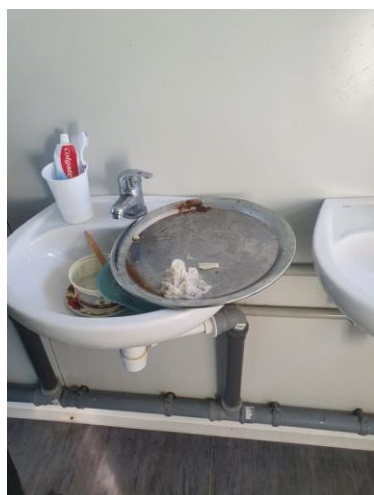
Pav. 10. Asmens higienos konteineris (dušai su praustuvėmis) D sektoriuje

Pav. 11. Dušas B sektoriuje

Pav. 12. Dušas D sektoriuje

Pav. 13. Kriauklė šalia dušų asmens higienos konteineryje D sektoriuje

Pav. 14. Asmens higienos konteineris moterims A sektoriuje

Pav. 15. Asmens higienos kambarys bendrabutyje

D sektoriuje 2022 m. birželio 20 d. vykdyto patikrinimo metu, iš 14 sektoriuje esančių dušų, bent 2 dušai buvo sugedę, vienas jų užstatytas skalbimo mašina, o dar 7 trūko arba dušo galvučių, arba maišytuvo rankenėlių, dušo užuolaidos buvo suplyšusios. Iš 14 tualetų 1 buvo užsikimšęs ir neveikė. Iš 14 prie tualetų įrengtų praustuvių 2 praustuvės buvo sugedusios – įjungus vandenį pro sifono jungtis vanduo tekėjo ant žemės. Prie praustuvių skysto muilo nebuvo.

Nei viename sektoriuje nebuvo įrengtų asmens higienos kabinų su bidė.

A, B, C ir D sektoriuose esančiose asmens higienos patalpose buvo po kelias skalbimo mašinas ir džiovykles, tačiau, pasak užsieniečių, ne visa ši būtinė technika veikė, nors skalbimo poreikis sektoriuose yra didelis.

Bendrabutyje dviem gyvenamiesiems kambariams įrengta po vieną asmens higienos kambarį, kuriame yra tualetas, dušas ir praustuvė. Taip pat kiekviename bendrabučio aukšte yra po skalbimo patalpą su viena skalbimo mašina.

3.3.4. Patikrinimų metu visų sektorių asmens higienos konteineriuose trūko švaros, kai kur vyrojo nemalonas kvapas. Patalpose grindys buvo šlapios, neretai dėl to, kad, atsukus vandenį, pro

sifono jungtis tekėjo vanduo, jose vaikščioti buvo gana pavojinga dėl galimybės paslysti, kai kurios praustuvės buvo užsikimšusios, prie praustuvių skysto muilo nebuvo beveik niekur. Tualetų kabinos buvo purvinos, kai kurie unitazai – užsikimšę, aplink klozetus primėtyta šiukšlių, tvyrojo šlapimo tvaikas, ne visose tualetų kabinose buvo tualetinio popieriaus.

3.3.5. Medininkų URC nebuvo patalpos su valgykla, tačiau kiekviename iš sektorių buvo maisto dalinimui skirtas konteineris, durimis sujungtas su konteineriu užimtumo veikloms, išskyrus A sektorių, kur užimtumo patalpos ir maisto dalinimo konteineriai atskirti. Šios patalpos visuose sektoriuose buvo beveik neapstatytos baldais, todėl ten nėra galimybių pavalgyti. A sektoriuje maisto dalinimui skirtas konteineris savo plotu buvo mažesnis nei kituose sektoriuose, bet jame buvo daugiausiai baldų: 2 biuro tipo kėdės, 2 biuro tipo stalai, 4 spintelės ir maisto laikymui skirti konteineriai, šiukšlių dėžė. B sektoriuje maisto dalinimui skirtame konteineryje buvo du ugnies gesintuvai, čiužinio porolonas, išimtos durys, maisto konteineriai (dėžės). C sektoriuje buvo dvi kėdės, du ugnies gesintuvai ir maisto laikymo dėžės. D sektoriuje maisto dalinimo patalpose buvo rašomasis stalas, kelios biuro tipo kėdės, čiužinio porolonas, du ugnies gesintuvai, šiukšlių dėžė bei maisto laikymui skirti konteineriai (dėžės). Nei viename maisto dalinimui skirtame konteineryje nebuvo sanitarinio mazgo, praustuvių.

Pav. 16. Maisto dalinimui skirtas konteineris B sektoriuje

Pav. 17. Maisto dalinimui skirtas konteineris C sektoriuje

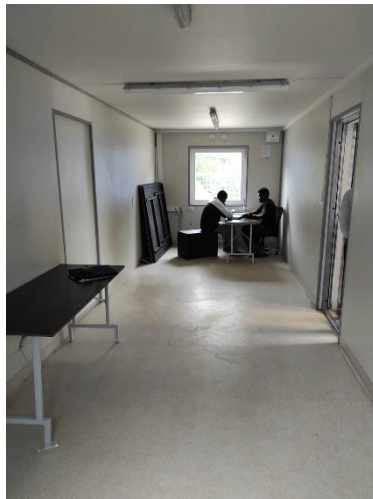
Pav. 18. Maisto dalinimui skirtas konteineris D sektoriuje

3.3.6. Kaip minėta, B, C ir D sektoriuose maisto dalinimo konteineriai buvo sujungti su taip vadinamais užimtumo konteineriais. Pasak Medininkų URC pareigūnų, visi užimtumo konteineriai buvo dvigubi ir juose organizuojamose veiklose gali dalyvauti iki 30 žmonių, tačiau, kaip jau minėta, antros dvigubo konteinerio dalies, kuri buvo beveik neįrengta, paskirtis – dalinti maistą. Užimtumui vykdyti skirta dvigubo konteinerio dalis B sektoriuje, kurioje buvo 2 rašomieji stalai, 1 biuro tipo kėdė, 1 sulankstomas stalo teniso stalas (aplinkui rakečių ar kamuoliukų nesimatė) ir dar 1 sulankstomas stalas. 2022 m. birželio 20 d. vykdyto patikrinimo metu užimtumo patalpose buvo du asmenys, kurie piešė prie stalo, tačiau vienas iš jų sėdėjo ant dėžės. C sektoriuje užimtumo patalpose buvo trys kėdės, viena jų – sulankstoma, čiužinio porolonas ir lentyna knygoms su keliomis dešimtimis knygų. D sektoriuje užimtumo patalpos, palyginus su kitų sektorių, buvo įrengtos geriau: 2022 m. birželio 20 d. vykdyto patikrinimo metu konteineryje buvo 1 rašomasis / biuro tipo stalas, 4

ofiso tipo kėdės, sofa, balta rašymo lenta ir lentyna su keliomis dešimtimis knygų ir piešimui skirtų dažų. A sektoriuje užimtumo konteineris, kuris atskirtas nuo maisto patalpos ir buvo viengubas, buvo įrengtas taip: jame buvo 3 stalai, apie dešimt kėdžių, knygų lentyna. Pažymėtina, kad administraciniame sektoriuje taip pat buvo įrengta užimtumui skirta didelė, baldais apstatyta patalpa, tačiau užimtumas joje vykdomas pagal Planą bei užimtumą vykdančių darbuotojų galimybes, todėl laisvai į ją patekti užsieniečiai negalėjo.

Pav. 19. Užimtumo konteineris A sektoriuje

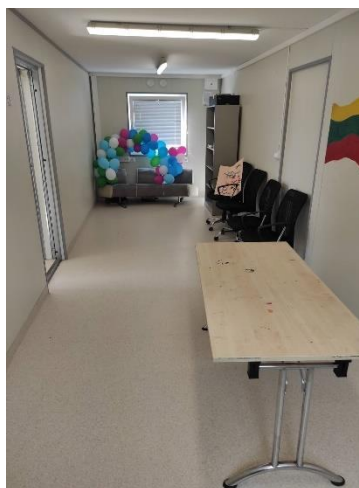
Pav. 20. Užimtumo konteineris B sektoriuje

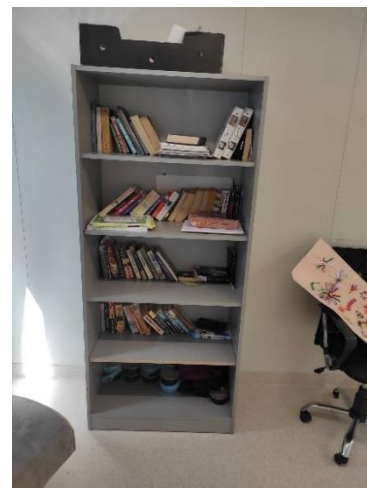
Pav. 21. Užimtumo konteineris C sektoriuje

Pav. 22. Užimtumo konteinerio biblioteka C sektoriuje

Pav. 23. Užimtumo konteineris D sektoriuje

Pav. 24. Užimtumo konteinerio biblioteka D sektoriuje

3.3.7. Kiekviename iš sektorių (A, B, C, D), netoli prie vartų, buvo po konteinerį, vadinamą virtuvėle. Nei viename sektoriuje šiose patalpose nėra santechninio mazgo, plautuvių. Pasak Medininkų URC pareigūnų, santechninį mazgą įrengti virtuvėlėse būtų sunkiai įmanoma, nes vienintelis santechnikos mazgas sektoriuje yra asmens higienai skirtuose konteineriuose. Pareigūnai pripažino Medininkų URC teritorijos planavimo klaidas teigdami, kad įrengti santechninius mazgus virtuvėlių patalpose nėra galimybių dėl teritorijos užstatymo.

Virtuvėlių patalpose taip pat trūko stalų ir kėdžių, kad būtų galima atsisėsti ir pavalgyti, taip pat kitų baldų, kad būtų galima pasigaminti maistą, spintelių, kur būtų galima laikyti maisto gaminimo inventorių, buitinės įrangos (nėra elektrinių viryklių), nebuvo virtuvės indų, įrankių, švaros priemonių. Kai kurie užsieniečiai naudojosi savo asmeniniu maisto gaminimo inventoriumi ir vienkartiniais indais, įrankiais, laikė juos savo gyvenamuosiuose kambariuose. Užsieniečiams griežtai draudžiama turėti peilių, todėl gaminantis maistą jiems tenka improvizuoti – kai kurie maisto produktų pjaustymui naudojo skardinių dangtelius.

2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu A sektoriaus virtuvėlėje buvo 2 šaldytuvai, 2 konvekcinės krosnelės, 2 mikrobangų krosnelės ir 2 dideli (po 10 litrų) elektriniai virduliai. B sektoriaus virtuvėlėje buvo 1 didelis elektrinis virdulys (10 litrų), 2 konvekcinės krosnelės, 1 mikrobangų krosnelė ir 3 šaldytuvai. C sektoriaus virtuvėlėje buvo 2 konvekcinės krosnelės, 2 šaldytuvai, 1 mikrobangų krosnelė, 1 didelis elektrinis virdulys (10 litrų). D sektoriaus virtuvėlėje buvo 2 konvekcinės krosnelės, 2 šaldytuvai (vienas jų neveikiantis), nebuvo mikrobangų krosnelės, taip pat buvo vienas didelis elektrinis virdulys (10 litrų), tačiau jis buvo sugedęs.

Pav. 25. Virtuvėlė A sektoriuje

Pav. 26. Virtuvėlės pirmas dvigubo konteinerio kambarys C sektoriuje

Pav. 27. Virtuvėlės antras dvigubo konteinerio kambarys C sektoriuje

Pav. 28. Virtuvėlė D sektoriuje

Pasak Medininkų URC pareigūnų, konvekcinės krosnelės virtuvėlėse atsirado maždaug prieš mėnesį iki patikrinimo, vykdyto 2022 m. gegužės 24 d., o kalbintų užsieniečių pasakojimu – prieš kelias savaites ar net 5 dienas. Bet kuriuo atveju konvekcinės krosnelės virtuvėlių patalpose atsirado praėjus mažiausiai 7 mėnesiams nuo Medininkų URC įkūrimo.

Pažymėtina, kad virtuvėlėse nėra elektrinių viryklių (kaitlenčių), kuriomis naudodamiesi užsieniečiai galėtų išsivirti maisto. Tokia galimybė nėra prieinama, nes, pasak Medininkų URC pareigūnų, sektoriuose nėra užtikrinamas pakankamas elektros tiekimas. Kalbintų užsieniečių teigimu, jei virtuvėlėse vienu metu veikia visi ten esantys prietaisai, elektros saugikliai yra išmušami. Kadangi saugikliai įrengti pačioje virtuvėlės patalpoje, jų įjungimas neužtrunka.

Dėl elektros perkrovos tokius elektros prietaisus kaip kaitlentės, virduliai, plaukų džiovintuvai ir pan. užsieniečiams draudžiama turėti ir gyvenamuosiuose konteineriuose, iš kai kurių žmonių tokie prietaisai buvo paimti, surašant Daiktų ir dokumentų paėmimo protokolus. Pasak užsieniečių, kartais būna, kad dėl elektros perkrovos, elektros saugikliai išmušami ir kai kuriuose gyvenamuosiuose konteineriuose. Tokiu atveju tenka palaukti iki pusvalandžio, kol elektra ir vėl įjungžiama. Medininkų URC pareigūnų teigimu, užsieniečiams užtikrinamas nepertraukiamas elektros tiekimas į A, B, C ir D sektorius, o dingus elektros tiekimui tinkle užtikrinama automatinė generatoriaus paleidimo galimybė.

A, B, C, D sektoriuose gyvenantys užsieniečiai dažnai maistą laiko savo gyvenamuose konteineriuose arba prie langų lauko pusėje pritvirtintuose plastikiniuose maišeliuose. Pasak kalbintų užsieniečių, šaldytuvuose nėra pakankamai vietos, be to, juose maistą laikyti nėra saugu, jis gali dingti.

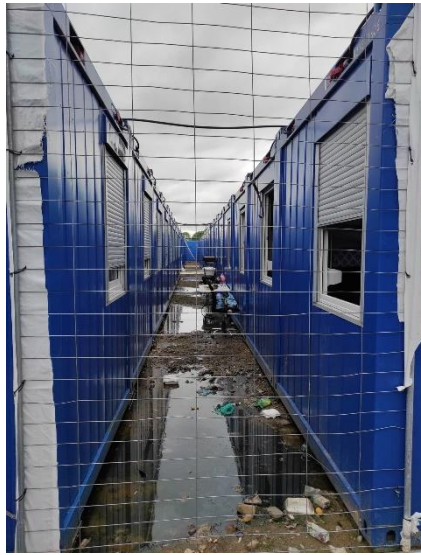
Abiejuose bendrabučio aukštuose buvo po įrengtą virtuvę: jose buvo šiek tiek indų, virtuvės reikmenų, po praustuvę, 2 virykles, 2 orkaites, 3 šaldytuvus, mikrobangų krosnelę, virtuvinių spintelių, ir valgomąjį stalą su kėdėmis. Antrame aukšte taip pat buvo virdulys. Pasak kalbintų užsieniečių, pirmo aukšto virtuvėlėje veikė ne visos viryklių kaitvietės, taip pat nebuvo bendram naudojimui skirtų indų, tokių virtuvės reikmenų kaip keptuvės, puodai – užsieniečiai jų gavo siunta iš pažįstamų ar juos atvežė aplankyti atvykę asmenys.

3.3.8. Pažymėtina, kad sektorių virtuvėlėse buvo iškabinta informacija apie prisijungimo prie bevielio interneto galimybę. Pasak Medininkų URC pareigūnų ir darbuotojų, nemokamas bevielis internetas veikia visoje URC teritorijoje, tačiau tikrinimo metu internetas buvo pernelyg lėtas, kad atverstų nors vieną interneto puslapį (tikrinta kelių sektorių virtuvėlėse, kur ir iškabinta informacija apie prisijungimo galimybę). Tai, kad bevielis internetas Medininkų URC neveikia arba veikia itin prastai, patvirtino ir visi kalbinti užsieniečiai, kurie teigė mokantys už internetą savo lėšomis arba paprašantys tai padaryti asmenų už Medininkų URC ribų.

3.3.9. Visų sektorių teritorija, kuri neapstatyta gyvenamaisiais ir kitos paskirties konteineriais, buvo tik vietomis dengta plastikinėmis lauko plytelėmis, kitur ant žemės buvo tiesiog išmintas žvyras. Kalbinti užsieniečiai pasakojo, kad po lietaus sektoriuose, ypač tarp tankiai sustatytų konteinerių, susikaupia didžiulės vandens balos, kai kur lauke tvyro nemalonūs tvaikas. Be to, tarpuose tarp gyvenamųjų konteinerių patikrinimų metu buvo netvarkinga, jie buvo nusėti įvairiomis šiukšlėmis.

Pav. 29. Tarpas tarp gyvenamųjų konteinerių eilių A sektoriuje

Pav. 30. Tarpas tarp gyvenamųjų konteinerių eilių B sektoriuje

Pav. 31. Tarpas tarp gyvenamųjų konteinerių eilių C sektoriuje

Atsižvelgiant į Medininkų URC pateiktus statistinius duomenis, bendras A sektoriaus plotas buvo 1925 m², iš jo neapstatytas laisvas plotas sudarė 893 m² (taigi, atsižvelgiant į 2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu gyvenusių asmenų skaičių, vienam asmeniui teko 7,5 m² ploto), bendras B sektoriaus plotas buvo 1650 m², iš jo neapstatytas laisvas plotas – 744 m² (vienam asmeniui – 4,89 m²), bendras C sektoriaus plotas buvo 11740 m², iš jo neapstatytas laisvas plotas – 834 m² (vienam asmeniui – 9,58 m²), D sektoriaus bendras plotas buvo 1560 m², iš jo neapstatytas laisvas plotas – 654 m² (vienam asmeniui – 4,95 m²). Pastebėtina tai, kad dalį laisvo neapstatyto ploto sudarė takeliai ir tarpai tarp konteinerių. Neapstatytoje lauko teritorijoje patikrinimų metu nebuvo pavėšinių, kad būtų galima pasislėpti nuo saulės ar lietaus, nebuvo kėdžių, suolų, kur būtų galima prisėsti, todėl užsieniečiai naudojami iš gyvenamųjų konteinerių atsineštomis kėdėmis.

Pav. 32. Neapstatyto ploto fragmentas A sektoriuje

Pav. 33. Neapstatyto ploto fragmentas D sektoriuje

Užsieniečiai skundėsi, kad sektoriuose esančiuose kiemeliuose prasmingo laisvalaikio galimybės yra itin ribotos dėl šiam tikslui nepritaikytos infrastruktūros. Medininkų URC atstovas papildomai informavo, kad laisvi plotai sektoriuose ir užimtumui skirti konteineriai nėra vienintelės ir pagrindinės erdvės skirtos užsieniečių laisvalaikiui ar sportui. Šiems tikslams šalia užsieniečių apgyvendinimo sektorių buvo įrengta sporto aikštelė, kurioje sudaryta galimybė žaisti krepšinį,

futbolą, tinklinį ir t. t., treniruoklių salė (palapinėje) bei kitos patalpos skirtos vykdyti užimtumo veiklas. Vis dėlto, kaip jau aptarta šios ataskaitos 2.4.5–2.4.7 papunkčiuose, laisvai judėti tarp sektorių užsieniečiams draudžiama, o dalyvavimo įvairiose užimtumo veiklose galimybės buvo gana ribotos.

Pav. 34. Sporto aikštelė už sektorių ribų

Pav. 35. Patalpos užimtumo veikloms už sektorių ribų

3.3.10. Dauguma Medininkų URC apgyvendintų užsieniečių skundėsi jiems tiekiamo maisto kokybe. 2022 m. gegužės 24 d. vykdyto patikrinimo metu, maisto dalinimo konteineriuose buvo dėžių su jose paliktais maisto daaviniais, nes užsieniečiai dažniausiai viso jiems tiekiamo maisto nesuvalgo. Užsieniečių teigimu, maistas dažnai nevalgomas dėl prastų jo skonio ir kvapo savybių, todėl daug jiems tiekiamo maisto išmetama. Patikrinimo metu prie virtuvėlių pastatytuose šiukšlių konteineriuose buvo išmesto nesuvalgto maisto. Tiek pareigūnai, tiek užsieniečiai nurodė, kad daugiausiai išmetama duonos. Užsieniečių teigimu, neretai duona jiems tiekama nešviežia, kartais net supelijusi, rodė sugedusios duonos likučius. Keli užsieniečiai skundėsi ir vandens, tiekiamo konteineriuose įrengtose asmens higienos patalpose, kokybe.

Pav. 36. Užsieniečių vakarienė 2022 m. birželio 20 d. patikrinimo metu

Užsieniečių teigimu, kai būna jiems skanaus maisto, jo kiekis yra nepakankamas. 2022 m. birželio 20 d. vykdyto patikrinimo metu, užsieniečiams buvo skirtos nedidelės vakarienės porcijos, kai kurie asmenys iš maisto dalinimo konteinerių nešėsi po keletą porcijų ir buvo užsieniečių, kuriems maisto tiesiog nebeliko.

3.3.11. Medininkų URC vadovybė informavo, kad Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba Medininkų URC rekomendacijų nėra teikusi, o Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos Medininkų URC teikė rekomendacijas tik dėl COVID-19 (koronavirusinės infekcijos) valdymo priemonių.

3.3.12. VSAT 2022 m. gegužės 26 d. pateiktais duomenimis, Medininkų URC Priėmimo sąlygų organizavimo skyriuje, kuris, be kita ko, atsakingas už Medininkų URC apgyvendintų užsieniečių materialinį ir būtinių aprūpinimą, maitinimą, pirminę sveikatos priežiūrą ir socialinį užimtumą, – numatytas 21 etatas, socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų – 12. Patikrinimo metu iš 21 numatytų etatų buvo užimtas tik vienas – Priėmimo sąlygų organizavimo skyriaus vedėjo – etatas.

Atsižvelgiant į VSAT 2022 m. gegužės 26 d. pateiktą informaciją, Medininkų URC Priėmimo sąlygų organizavimo skyriaus socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų funkcijas užtikrino socialiniai partneriai. VSAT 2022 m. gegužės 26 d. rašte socialiniai partneriai neįvardinami, tačiau minima, kad socialines paslaugas Medininkų URC teikia šios organizacijos: Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija, tarptautinė katalikiškoji organizacija „Lietuvos Caritas“, tarptautinė humanitarinės pagalbos organizacija „Gydytojai be sienų“ (toliau – MSF), Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimo centras, Islamo ir kultūros švietimo centras, menų agentūra „ArtScape“¹². Vis dėlto pažymėtina, kad MSF, kuri užsieniečiams teikdavo asmens sveikatos priežiūros, pirminės medicininės pagalbos ir psichologinių konsultacijų paslaugas, vykdė nereceptinių vaistų dalinimą, o MSF psichologas nuo pirmadienio ir penktadienio teikdavo individualias ir grupines konsultacijas, Medininkų URC neveikia nuo 2022 m. gegužės 6 d., tai patvirtino ir Medininkų URC pareigūnai ir darbuotojai 2022 m. gegužės 24 d. vykusio patikrinimo metu. Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimo centro psichologas atvyksta 1 kartą per mėnesį. Medininkų URC Priėmimo sąlygų organizavimo skyriaus vedėjo teigimu, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos psichologas lankosi kartą per savaitę. Daugelis užsieniečių pasakojo, kad jiems trūksta psichologinių konsultacijų ir patekimo pas psichologą reikia laukti ilgai.

2022 m. birželio 20 d. patikrinimo metu gautais duomenimis, Medininkų URC Priėmimo sąlygų organizavimo skyriuje, be vedėjo, pilnu etapu buvo įdarbintas vienas socialinis darbuotojas ir vienas socialinio darbuotojo padėjėjas, tačiau psichologo etatas vis dar nebuvo užpildytas, o MSF atstovai paslaugų neteikė. Pasak Medininkų URC Priėmimo sąlygų organizavimo skyriaus vedėjo ir kalbintų užsieniečių, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos psichologas paskutinį kartą buvo prieš 2-3 savaites.

3.4. Apibendrinant šios ataskaitos 3.3 papunktyje nurodytas aplinkybes konstatuotina, kad materialinės užsieniečių apgyvendinimo sąlygos Medininkų URC A, B, C ir D sektoriuose (baldų, veikiančios buitinės technikos ir kito inventoriaus stoka virtuvėlėse ir kitose bendro naudojimo patalpose; nėra maisto gamybos patalpos su valgykla; nepakankamas sanitarinių mazgų skaičius; švaros ir higienos bendrojo naudojimo patalpose stoka; B sektoriuje daug mažesnis, nei nustatytas minimalus, vienam asmeniui tenkantis gyvenamasis plotas, galimai nepakankamas veikiančių dušų ir, A sektoriuje, tualetų moterims skaičius; užsieniečių poilsiui ir laisvalaikiui nepritaikyta infrastruktūra neapstatytose sektorių teritorijose (vidiniuose kiemeliuose); Medininkų URC Priėmimo sąlygų organizavimo skyriuje dirba tik vienas darbuotojas) nėra užtikrinamos tinkamai.

4. Užsieniečių teisės teikti skundus, prašymus ir kitus kreipimusis užtikrinimas

4.1. Aktualūs tarptautiniai standartai

4.1.1. Pagal Gražinimo direktyvos 16 straipsnio 5 dalį sulaikytiems trečiosios šalies piliečiams sistemingai teikiama informacija, paaiškinanti sulaikymo centre taikomas taisykles bei nustatanti jų teises ir pareigas.

4.1.2. CPT laikosi pozicijos, kad efektyvios skundų procedūros apsaugo nuo netinkamo elgesio migrantų sulaikymo vietose. Sulaikytieji turėtų turėti galimybę pasinaudoti tiek vidinėmis, tiek išorinėmis skundų nagrinėjimo procedūromis, taip pat konfidencialiai kreiptis į kompetentingą už šią sritį pareigūną/instituciją (CPT/Inf(2017) 3).

¹² VSAT 2022 m. gegužės 26 d. raštu Nr. 21-14-1133 Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

CPT požiūriu, asmenys, kurių laisvė yra apribota, turi iškart gauti informaciją jiems suprantama kalba – žodžiu ir raštu – apie visas prieinamas vidines ir išorines skundų nagrinėjimo procedūras. Ši informacija turėtų būti teikiama aiškia, lengvai suprantama kalba, vengiant sudėtingos teisinės terminijos. Sulaikytiems asmenims turi būti užtikrinta galimybė skundus nagrinėjančioms institucijoms / pareigūnams pateikti tiesiogiai ir konfidencialiai (pavyzdžiui, įrengiant rakinamas skundams pateikti skirtas pašto dėžutes, kurias atrakinėtų tik asmenys, turintys užtikrinti skundų konfidencialumą). Darbuotojai, tiesiogiai atsakingi už sulaikytus asmenis, neturėtų peržiūrėti skundų (CPT/Inf(2018) 4-part).

4.2. Aktualios Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos

4.2.1. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – ir VAĮ) 1 straipsnyje yra nustatyta, kad šis įstatymas be kitų paskirčių, kartu yra skirtas garantuoti asmenų teisę apskūsti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje. VAĮ sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.

Remiantis VAĮ 11 straipsnio 1 dalimi, asmenų prašymus ir skundus viešojo administravimo subjektai nagrinėja pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas taisykles.

VAĮ taip pat reglamentuoja ir administracinio sprendimo ir / arba kitos informacijos įteikimą asmeniui, pateikusiam prašymą, ar asmeniui, dėl kurio galimai pažeistų teisių ir teisėtų interesų yra pradėta administracinė procedūra, taip pat asmenims, kuriems administracinis sprendimas turi tiesioginį poveikį. Pagal šio įstatymo 13 straipsnio nuostatas, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo administracinio sprendimo priėmimo dienos raštu pranešama apie priimtą administracinį sprendimą pateikiant to sprendimo kopiją. Jeigu asmuo nėra nurodęs pageidaujamo administracinio sprendimo ar kitos informacijos gavimo būdo, jie pateikiami tokiu būdu, koku buvo gautas prašymas ar skundas. Įstatyme numatyta ir asmens teisė apskūsti priimtą administracinį sprendimą arba veiksmą (neveikimą), taip pat vilkinimą atlikti viešojo administravimo subjekto kompetencijai priskirtus veiksmus (14 straipsnis).

4.2.2. Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 „Dėl Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Taisyklės) 18 punkte nurodyta, kad prašymai ar skundai, pateikti žodžiu, į kuriuos galima atsakyti arba kuriais galima išspręsti asmeniui rūpimus klausimus iš karto arba ne vėliau kaip artimiausią institucijos darbo dieną, nepažeidžiant asmenų ar institucijos interesų, institucijoje gali būti neregistruojami, jeigu institucijos vadovas ar jo įgaliotas asmuo nenustato kitaip. Į tokius prašymus ar skundus turi būti atsakoma iš karto arba ne vėliau kaip artimiausią institucijos darbo dieną. Jeigu į žodžiu pateiktą prašymą ar skundą negalima atsakyti iš karto arba ne vėliau kaip artimiausią institucijos darbo dieną, asmeniui turi būti sudaroma galimybė išdėstyti prašymą ar skundą raštu arba, jeigu institucija sudaro galimybę, priimti prašymą ar skundą žodžiu, užfiksuoti ir saugoti jo turinį panaudojant garso ar garso ir vaizdo nuotolinio perdavimo ir įrašymo priemones.

Taisyklių 45.1 papunktyje nurodyta, kad į prašymą suteikti administracinę paslaugą atsakoma suteikiant prašomą vieną iš VAĮ 19 straipsnio 1 dalyje nurodytų administracinių paslaugų (ar prašomas kelias administracines paslaugas) arba pateikiant motyvuotą atsisakymą tą padaryti, o 47 punkte numatyta, kad atsakyme į prašymą ar skundą arba institucijos siunčiamame pranešime apie

asmens prašymo ar skundo nagrinėjimo priežastis asmuo turi būti informuojamas apie tokio atsakymo ar pranešimo apskundimo tvarką, vadovaujantis VAI 14 straipsniu, nurodant konkrečios institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas.

4.3. Aktuali Lietuvos Respublikos teismų praktika

Remiantis LVAT pozicija dėl Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nuostatų taikymo, kuriai pritarė LVAT teisėjų 2016 m. birželio 1 d. pasitarime, „[...] Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje numatytais principais yra grindžiamas geras viešasis administravimas (šiuo aspektu žr. 2012 m. balandžio 30 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A492-1978/2012). Tinkamas, atsakingas valdymas, kaip ne kartą akcentuota Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, yra neatsiejamas nuo gero administravimo reikalavimų (žr. 2015 m. gruodžio 21 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimą administracinėje byloje Nr. I-7-552/2015). LVAT yra konstatavęs, kad „[...] gero administravimo principas yra platus, tai yra savyje talpinantis ne vieną įvairaus pobūdžio (materialinio, procedūrinio) imperatyvą (elementą). Tarp jų įvardinama: 5.1. *Pareigą motyvuoti*. Pasak Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, gero administravimo (atsakingo valdymo) principas apima ir asmens teisę į pagrįstą (faktais ir teisės normomis) bei motyvuotą administracinį sprendimą (VAI 8 str. 1 d.) (šiuo aspektu žr. 2012 m. gegužės 31 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A602-2112/2012). [...] 5.2. *Pareigą išaiškinti administracinio akto apskundimo tvarką*. Su geru viešuoju administravimu bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintu principu, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, nesiderina administracinio akto apskundimo tvarkos neišaiškinimas (2014 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS858-284/2014). [...]“

4.4. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės

4.4.1. Laikinojo užsieniečių VSAT tvarkos aprašo III skyriuje „Apgyvendintų centre užsieniečių teisės“ užsieniečių teisė teikti skundus ir kitus kreipimusis dėl gyvenimo sąlygų, pareigūnų veiksmų ir pan. nenumatyta (išskyrus šios tvarkos aprašo 22.15 papunktyje numatytą užsieniečio teisę apskųsti VSAT užsieniečių registracijos centro viršininko sprendimą dėl jam paskirtos drausminio poveikio priemonės VSAT vadui). Užsieniečių kreipimusi pateikimo, nagrinėjimo ir atsakymo į juos tvarka nenumatyta nei Laikinojo užsieniečių VSAT tvarkos apraše, nei Užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo taisyklėse. Kadangi šiuose poįstatyminiuose teisės aktuose užsieniečių skundų ir kitų kreipimusi teikimo ir jų nagrinėjimo tvarka nėra nustatyta, užsieniečiams teisę kreiptis į VSAT pareigūnus ir / arba skųsti jų veiksmus (neveikimą) bei sprendimus garantuoja ir kreipimusi nagrinėjimo bei atsakymų pateikimo procedūras nustato VAI ir Taisyklės.

Teisė pateikti prašymus ar skundus nėra minima informaciniame dokumente, kuriame išvardintos užsieniečių teisės ir pareigos, ir su kuriuo pasirašytinai supažindinami į Medininkų URC atvykę užsieniečiai. Pažymėtina, kad šio dokumento versijose anglų ir arabų kalbomis vartojama itin sudėtinga ir vietomis netiksli kalba, ne tik žodžių, bet ir struktūros prasme, todėl tekstas yra gana sunkiai suprantamas.¹³

Apžiūrint Medininkų URC patalpas taip pat nepastebėta jokios paskelbtos informacijos užsieniečiams apie jų teisę pateikti prašymus ir skundus bei jų nagrinėjimo tvarką.

¹³ Seimo kontrolieriui 2022 m. birželio 22 d. pateiktas eksperto (vertėjo iš / į arabų kalbą) įvertinimas.

Patikrinimų metu Medininkų URC pareigūnai minėjo, kad užsieniečių kreipimaisi nagrinėjami pagal URC vidaus tvarkos taisykles. URC vidaus tvarkos taisyklių 38 punkte numatyta galimybė per 10 dienų sprendimą dėl drausminio poveikio priemonės apskusti VSAT vadui, 97 ir 114 punktuose nurodytas reikalavimas užsieniečiui rašyti prašymą, jei jis nori susitikti su jį lankančiais asmenimis, 116 punkte įvardintas nurodymas, kad užsieniečiai, kurių judėjimo laisvė nėra apribota, norėdami iš centro išvykti ilgiau nei 24 valandoms, turi gauti VSAT užsieniečių registracijos centro viršininko ar kito įgalioto pareigūno leidimą, o 120 punkte aprašyta tik prašymo išvykti pateikimo ir nagrinėjimo tvarka. Tačiau aiški ir išsami bet kokių užsieniečių kreipimūsi teikimo ir nagrinėjimo tvarka Medininkų URC pateiktose URC vidaus tvarkos taisyklėse nėra numatyta. Taigi, Medininkų URC taikytina Viešojo administravimo įstatyme ir Taisyklėse nustatyta asmenų skundų ir prašymų nagrinėjimo tvarka (žr. šios ataskaitos 4.2 papunktyje).

4.4.2. Iškilus poreikiui, Medininkų URC apgyvendinti užsieniečiai į Medininkų URC pareigūnus ir priėmimo sąlygų organizavimo skyriaus vedėją kreipiasi žodžiu arba apie savo poreikį informuoja užpildydami specialią formą, kurią įmeta į kiekviename sektoriuje pakabintą tam skirtą korespondencijos dėžutę. Patikrinimų metu ant dėžutės B sektoriuje buvo užrašas „Prašymai“ keliomis kalbomis, bet ant A, C, D sektoriuose pakabintų dėžučių nebuvo nieko užrašyta. Buvo užsieniečių, kurie nežinojo, kad tokia dėžutė jų sektoriuje yra. Pasak pareigūnų, prie dėžučių nei popieriaus, nei formų rašyti prašymams nėra pateikiama – juos užsieniečiai gali gauti tik tada, kai kreipiasi į pareigūnus.

Pav. 37. Dėžutė skundams ir prašymams B sektoriuje

Pav. 38. Dėžutė skundams ir prašymams C sektoriuje

4.4.3. Medininkų URC užsieniečiams buvo suteikiamos standartizuotos prašymų ir kitų kreipimūsi formos (pvz. prašymas suteikti asmens sveikatos priežiūros paslaugas, prašymas dėl leidimo pasimatyti), užsieniečiams sudarytos galimybės pagal poreikį pildyti jų kopijas ir užpildytas formas teikti Medininkų URC vadovybei.

4.4.4. Pasak Medininkų URC pareigūnų, daugiausiai prašymų gaunama dėl sveikatos nusiskundimų (apie 15 per dieną). Antroje vietoje – užsieniečių prašymai dėl leidimo pasimatyti su juos aplankyti norinčiais asmenimis. Pareigūnų teigimu, nėra gautas nei vienas skundas dėl pareigūnų veiksmų užsieniečių atžvilgiu. Užsieniečių nusiskundimų dėl kitų užsieniečių veiksmų ir prašymų perkelti į kitą gyvenamąjį konteinerį ar sektorių, pasak pareigūnų, taip pat būna.

4.4.5. Medininkų URC pareigūnų teigimu, kasdien užsieniečių prašymai ir skundai yra surenkami iš visų sektorių dėžučių, registruojami dokumentų valdymo sistemoje „Kontora“ ir paskirstomi atitinkamiems Medininkų URC skyriams (dėl medicininių poreikių ir socialinių paslaugų – Priėmimo sąlygų organizavimo skyriui, dėl teisinės padėties – Tyrimų skyriui, o dėl apsaugos ir visų likusių klausimų – Apsaugos skyriui). Patikrinimo, vykdyto 2022 m. birželio 20 d., metu Medininkų URC pareigūnai patikslino, kad dokumentų valdymo sistemoje „Kontora“ prašymų dėl asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo neregistruoja, o perduoda medikams.

Pareigūnai taip pat informavo, kad atsakymų užsieniečiams raštu nerengia, o juos informuoja ir bando situaciją spręsti žodžiu. Apie dėl prašymo, pateikto raštu, priimtą sprendimą atsakingi pareigūnai pažymi viza pateikto kreipimosi viršuje (pvz., „Prašymo netenkinti“). Kreipimąsi atmetus ir (ar) atsisakius jį tenkinti, atsakymas į jį raštu nėra rengiamas, todėl tokio sprendimo motyvais, pagrindas ir sprendimo apskundimo tvarka užsieniečiams nėra žinoma.

Kalbinti užsieniečiai ne visada žinojo, kodėl konkretus prašymas nėra tenkinamas, o kai kurie užsieniečiai teigė, kad atsakymų į skundus ir prašymus apskritai nesulaukia (taip pat žr. šios ataskaitos 2.4.7 papunktyje). Kalbintų užsieniečių teigimu, kai kurių asmens sveikatos priežiūros paslaugų tenka laukti iki kelių mėnesių, vaistų – kelias savaites.

4.5. Apibendrinant šios ataskaitos 4.4 papunktyje nurodytas aplinkybes (užsieniečiams aiškios informacijos apie jų teisę pateikti prašymus, skundus ir kitus kreipimusis bei jų nagrinėjimo tvarką nepateikimas; VAI ir Taisyklių nuostatų nesilaikymas, tarp jų – raštiškų atsakymų netenkinti užsieniečių kreipimąsi neteikimas) konstatuotina, kad užsieniečių teisė apskųsti VSAT pareigūnų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus nėra tinkamai garantuota, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimą pateikti prašymus, skundus ir kitus kreipimusis bei gauti į juos atsakymą Medininkų URC nėra tinkamai užtikrinama.

III. IŠVADOS

5. Apibendrinusi patikrinimų metu nustatytas aplinkybes, susijusias su Medininkų URC laikomų užsieniečių žmogaus teisių padėtimi, atsižvelgusi į aktualius tarptautinius standartus ir Lietuvos Respublikoje galiojančius teisės aktus, bei įvertinusi tai, kad:

5.1. Medininkų URC apgyvendintiems užsieniečiams taikomų faktinių apribojimų pobūdis ir laipsnis (apgyvendinimas rakinamuose sektoriuose ir ribotos galimybės judėti tarp sektorių, itin griežti laisvės ribojimai, priežiūros / kontrolės pobūdis, ribotas laisvas plotas gyvenamuosiuose sektoriuose, kasdienio aktyvaus ir prasmingo užimtumo neužtikrinimas, ilga, t. y. daugiau nei 10 mėnesius trunkanti apgyvendinimo trukmė) prilygsta sulaikymui;

5.2. materialinės užsieniečių apgyvendinimo sąlygos Medininkų URC A, B, C ir D sektoriuose (baldu, įrangos ir kito inventoriaus stoka bendro naudojimo patalpose; sanitarinių mazgų nebuvimas virtuvėlėse; švaros ir higienos bendrojo naudojimo patalpose stoka; mažesnis, nei nustatytas minimalus, vienam asmeniui tenkantis gyvenamasis plotas B sektoriuje; per mažas tualetų skaičius moterims A sektoriuje; nepakankamas darbuotojų Medininkų URC Priėmimo sąlygų organizavimo skyriuje skaičius ir kt.) nėra užtikrinamos tinkamai;

5.3. nustatytos aplinkybės, susijusios su užsieniečių teise pateikti prašymus, skundus ir kitus kreipimusis (jų nagrinėjimo tvarka nėra aiški ir išsami, užsieniečiai nėra tinkamai su ja supažindinami, į užsieniečių kreipimusis atsakoma žodžiu arba visai neatsakoma, priėmus sprendimą atmeti ir (arba) netenkinti užsieniečių prašymus, skundus ar kitus kreipimusis, užsieniečiams nėra

teikiami rašytiniai atsakymai, kuriuose būtų nurodomi tokių sprendimų priėmimo motyvai, pagrindas ir jų apskundimo tvarka), rodo, kad ši užsieniečių teisė nėra tinkamai užtikrinama,

Seimo kontrolierė daro šias išvadas:

1) Medininkų URC apgyvendintiems užsieniečiams taikomų ribojimų visuma prilygsta *de facto* sulaikymui,

2) Medininkų URC apgyvendintiems užsieniečiams nėra užtikrinamas jų kreipimusi nagrinėjimas teisės aktuose nustatyta tvarka,

3) Medininkų URC A, B, C ir D sektoriuose apgyvendintų užsieniečių laikymo sąlygos, jose asmenis laikant ilgą laiką be teisės laisvai išvykti iš Medininkų URC teritorijos, prilygsta pagal Konvenciją prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą draudžiamam žmogaus orumą žeminančiam elgesiui.

IV. REKOMENDACIJOS

6. Seimo kontrolierė, atsižvelgdama į patikrinimų metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasi Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu ir 19¹ straipsnio 6 dalimi, **Valstybės sienos apsaugos tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos rekomenduoja:**

6.1. užtikrinti, kad Medininkų URC apgyvendintiems užsieniečiams, kurių atžvilgiu nėra priimtų teismo sprendimų dėl jų sulaikymo, taikomi laisvės apribojimai ir jų apgyvendinimo sąlygos neprilygtų *de facto* sulaikymui;

6.2. *siekiant užtikrinti tinkamas materialines užsieniečių priėmimo sąlygas:*

6.2.1. imtis priemonių, kad būtų užpildyti laisvi darbuotojų etatai Medininkų URC Priėmimo sąlygų organizavimo skyriuje ir užsieniečių priėmimas bei jiems reikalingų paslaugų teikimas būtų organizuojamas kokybiškai;

6.2.2. A sektoriuje užtikrinti, kad tualetų, praustuvių ir dušo kabinų skaičius būtų pakankamas jame apgyvendintų moterų skaičiui ir kad asmens higienos patalpos, užtikrinant privatumą, būtų atskiros vyrams ir moterims, atsižvelgiant į Higienos normose HN 61:2020 nustatytus reikalavimus;

6.2.3. imtis priemonių, kad bendro naudojimo patalpose nuolatos būtų vykdoma higienos laikymosi priežiūra;

6.2.4. gerinti sąlygas užsieniečiams gamintis maistą patiems, aprūpinant virtuvėles vandens tiekimu ir plautuvėmis, reikiama veikiančia buitine technika, maisto gaminimo reikmenimis, valgymo indais, stalo įrankiais, higienos palaikymo priemonėmis, reikiamais baldais (valgomaisiais ir maisto gaminimo stalais, kėdėmis);

6.2.5. imtis priemonių, kad būtų sprendžiama elektros tiekimo į A, B, C ir D sektorius problema užtikrinant, kad elektra, buitine technika ir kitais elektros prietaisais užsieniečiai galėtų netrukdomai naudotis pagal poreikį;

6.2.6. imtis priemonių, kad Medininkų URC teritorijoje užsieniečiams būtų prieinamas nemokamas ir tinkamai veikiantis bevielis interneto ryšys;

6.2.7. užtikrinti, kad minimalus plotas gyvenamojoje patalpoje būtų ne mažesnis kaip 4 m² vienam Medininkų URC apgyvendintam užsieniečiui, išskyrus atvejus, kuomet užsieniečiai patys pageidauja ir sutinka gyventi mažesniame gyvenamajame plote;

6.3. jei dėl objektyvių priežasčių nėra galimybės užtikrinti šios ataskaitos 6.2 papunktyje nurodytų rekomendacijų, spręsti klausimą dėl užsieniečių perkėlimo iš Medininkų URC į kitas užsieniečių laikino apgyvendinimo patalpas, kuriose būtų užtikrintos tinkamos materialinės užsieniečių priėmimo sąlygos.

6.4. *siekiant gerinti užsieniečių užimtumo organizavimą:*

6.4.1. sistemingai organizuoti užimtumo veiklas Medininkų URC gyvenantiems užsieniečiams laikantis sudarytų mėnesinių socialinių ir psichologo paslaugų organizavimo planų pasiūlant užsieniečiams didesnę, nei patikrinimų metu buvo nustatyta, užsiėmimų įvairovę ir užtikrinti, kad užsieniečiams būtų sudarytos kuo platesnės galimybės užimtumo veiklomis užsiimti lauke ir už savo gyvenamojo sektoriaus ribų;

6.4.2. gerinti individualaus užimtumo infrastruktūrą Medininkų URC, poilsio / laisvalaikio ir užimtumo erdves pritaikant užsieniečių poreikiams (atnaujinant jose esantį inventorių, aprūpinant jas reikiamais baldais ir įrenginiais, knygomis, žurnalais, stalo žaidimais ir kanceliarinėmis priemonėmis ir pan.);

6.4.3. laisvalaikiui skirtas vietas lauke pritaikyti užsieniečių poreikiams (įrengiant pavėsių, suoliukų ir pan.);

6.5. *siekiant užtikrinti galimybę užsieniečiams teikti skundus ir kitus kreipimusis Medininkų URC vadovybei dėl materialinių sąlygų, patiriamo smurto ir kt. atvejais:*

6.5.1. parengti informacinį dokumentą apie prašymų, skundų ir kitų kreipimųsi pateikimo bei nagrinėjimo Medininkų URC tvarką ir užtikrinti, kad ši informacija būtų prieinama dažniausiai Medininkų URC gyvenančių užsieniečių vartojamomis kalbomis bei iškabinama lengvai jiems prieinamose vietose;

6.5.2. imtis priemonių, kad esminės URC vidaus tvarkos taisyklių ir Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo VSAT tvarkos nuostatos į užsieniečių dažniausiai vartojamas kalbas būtų išverstos tiksliai (neinterpretuojant ir neiškraipant šių teisės aktų nuostatų originalios prasmės) ir Medininkų URC apgyvendinti užsieniečiai su jomis būtų supažindinami;

6.5.3. imtis priemonių, kad Medininkų URC atsakingi pareigūnai užsieniečių skundus, prašymus ir kitus kreipimusis nagrinėtų laikydamiesi VAĮ ir Taisyklėse nustatytų procedūrų bei terminų, o priėmę sprendimą atsakyti nagrinėti ir (ar) netenkinti užsieniečio kreipimosi, savo sprendimo teisinį pagrindą, motyvus ir sprendimo apskundimo tvarką užsieniečiui nurodytą raštu atsakyme į užsieniečio kreipimąsi.

7. Seimo kontrolierė, atsižvelgdama į patikrinimų metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasi Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6 punktu, **Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai** rekomenduoja atlikti patikrinimą Medininkų URC dėl jame užsieniečiams teikiamo maisto ir geriamojo vandens atitikties privalomiesiems maisto kokybės, maisto saugos ir maisto tvarkymo reikalavimams bei užtikrinti, kad atsakingiems asmenims būtų suteikta metodinė pagalba dėl tinkamo teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų laikymosi.

8. Seimo kontrolierė, atsižvelgdama į patikrinimų metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasi Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6 punktu, **Nacionaliniam visuomenės sveikatos centrai prie Sveikatos apsaugos ministerijos** rekomenduoja atlikti visuomenės sveikatos saugos reglamentų (higienos normų) laikymosi kontrolę (valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę) Medininkų URC bei užtikrinti, kad atsakingiems asmenims būtų suteikta metodinė pagalba dėl tinkamo teisės aktuose įtvirtintų visuomenės sveikatos saugos reglamentų (higienos normų) laikymosi.

9. Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 6 dalimi, šios ataskaitos IV skyriuje įvardyti subjektai privalo išnagrinėti Seimo kontrolieriaus jiems skirtas rekomendacijas bei konsultuotis su Seimo kontrolieriais dėl rekomendacijų galimų įgyvendinimo priemonių. Informacija

apie rekomendacijų išnagrinėjimą Seimo kontrolierių įstaigai pateikiama vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalimi nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijų gavimo dienos.

Seimo kontrolierė, Įstaigos vadovė

Erika Leonaitė